

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

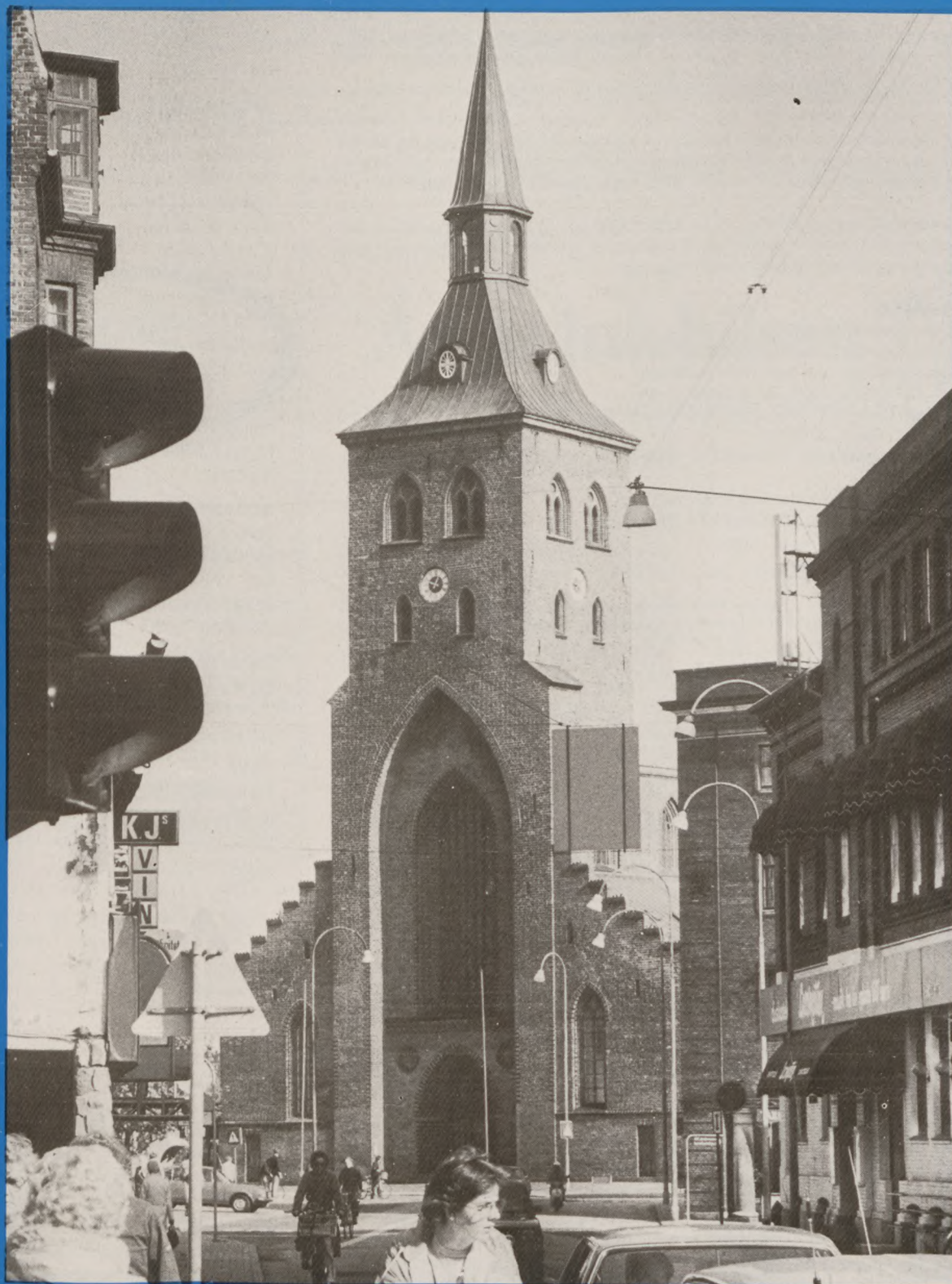
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 7

December

1984

Domkirken er plantet midt i Odense bys hverdag. Biskop Vincent Lind skriver årets julehilsen. Læs venligst side 171.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehomeadressen er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. (04) 46 53 42.

Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, tlf. (04) 46 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Næstformand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen,

Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Kasserer: Maskinmester H. P. Skjoldborg, Skovbrink 9, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 42 57 07. Giro 1 00 07 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.

Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11,

5874 Lundeberg, Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. (04) 67 31 53

Direktør Bernth Johannesson
Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby
Tlf. (02) 87 02 64

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2. t.v., 2800 Lyngby
Tlf. (02) 88 12 42

Arkitekt M. A. A. Borge Andresen
Stokkevad 6, 2850 Nærum
Tlf. (02) 80 13 40

Læge Axel Jørgensen
Duebrødrevvej 14, 9000 Aalborg
Tlf. (08) 12 06 70

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Skræddermester Povl Brandt
Gierupvej 19, 2610 Rødovre
Tlf. (02) 91 13 72

Oberst K. Kjeldsen
Hallingager 47, 5750 Ringe
Tlf. (09) 62 31 63

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslæt
Tlf. (04) 44 76 04

Tandtekniker Leo Kærø
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 2.500.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,
Bjernedevej 40 A,
2700 Brønshøj
(01) 74 26 35

Telefontid: kl. 17-18

Årsabonnement 50,- kr.

Udenfor Skandinavien betales et
portotillæg på 20,- kr.

Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af
bladet rettes hurtigst muligt ved
henvendelse til udleveringspost-
kontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K
(01) 15 59 57

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Årets julehilsen	171
Julen i Neuengammes revier. 172	
— Århus og Neuengamme	174
— Sachsenhausen	177
— Hannover-Stöcken	178
— Buchenwald	179
— Porta-Westphalica	180
— jernbanevogn	181
— Stutthof	182
Hjemtransporterne	183
Retsopgøret / Stikkerne	184
Runde dage	185
Foreningerne	188-194
Bøger	196
Mindeord	199

De følgende numre af vort blad
udkommer 15/2 og 15/4 1985.
Stof fremsendes senest 4 uger
før de nævnte dage.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 7

DECEMBER 1984

39. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen Gestapo-
Fangerne . Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Årets julehilsen

skrives af biskoppen over Fyns Stift, Vincent Lind

HÅBET

Der var nogle mennesker, som var uden håb.

Hvis man spurgte dem, hvordan det kunne gå til, at de var kommet her hen til denne yderste elendighed, så ville de nok ikke kunne svare, for det er en side af håbløsheden at have glemt vejen, ad hvilken man kom, og derfor heller ikke have det håb at kunne vende tilbage.

Håbløsheden er ikke blot uden fremtid. Den er også uden historie.

Den forfærdelige Schonungsbarak i Neuengamme var et sted, hvor man havde det sådan. Her forsvandt man bort fra sit eget liv og var kun tilstede med sin egen død mellem de andres død. Kunne ikke overskue mere.

Halmtorvet kan være et lignende sted.

Det almindelige »Dagens Danmark« 1984 kan også være sådan et sted. På sin egen måde, som næsten er endnu værre, fordi det synes at ligge lige op til de bedste og rigeste muligheder for mennesker.

Om nogle overlevende tilskuere engang skulle fortælle om os, ville

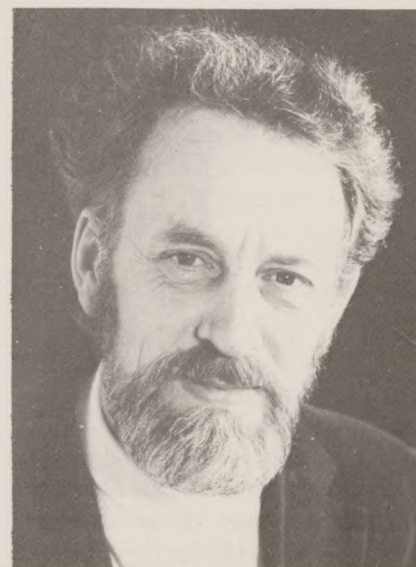
de måske kun sige: De var uden håb, de kunne knap nok stamme om deres egen historie, de vidste ikke, hvad de skulle bruge deres liv til. De ventede på udslettelsen, men magtede intet mod den. De havde opgivet de enkleste ting: dele, tale sammen, græde, le. De gamle havde intet at fortælle. Hvad skulle det være? Hvad kunne det bruges til? De unge var holdt op med at spørge. Hvad skulle de spørge om?

Det er ikke hele Danmark. Men inde i store lakuner af Danmark er klimaet sådan, og kun de færreste af os genkender det ikke som vort eget i perioder eller øjeblikke.

Der var en profet i Israel, som fandt, at sådan var det med hans eget folk. Det var uden håb. Esajas hed han og levede omkring år 700 før Kristi fødsel.

Hvadenten han så dem for sig i krigens mareridt, mishandlede og ydmygede i fangenskab, hutlende rundt mellem ruiner, sultende til døde, eller han så dem i deres sociale uretfærdighed, deres åndelige tomhed, deres gale hovmod og vilde luksus og pral og pyntesyge - de var

uden håb. Lige meget fra hvilken vinkel, han så det, så han det samme. Dybt nede i det forhærdede sind så han det. Som den logiske slutning på en nydelsessyg og selvisk livsform så han det. Det er et folk, som ikke er værd at samle på. Og håbløshedens inderste og ondeste årsag: Gud vil ikke mere. Gud har besluttet at lade dem falde ned i deres egen undergang.

Biskop Vincent Lind.

Esajas kapitel 2: Deres sværd skal de smede til plovjern. Fransk bibelillustration fra 1200-tallet.

Esajasbogens første del byder på nogle intense oplevelser af et folk og en tid uden håb.

Men som underlige brud ind i denne forkyndelse af udslettelse kommer nogle udtryk for håb og glæde, som virker med stor voldsomhed og er blevet klassikere i verdenslitteraturen. Kontrasten er slående. F.eks. skildres håbløsheden som den ryddede skov, ryddet helt til grunden. Intet levnet. Det er eet Øde. De nøgne stubbes ørken.

»Men der skyder en kvist af Isajs stub,

et skud gror frem af hans rod.«

Og det er vel ingenting. Så usset og svagt. En spire i en ørken. Men Gud standser dér. Her »hviler hans ånd«. Han siger »ja« til det, som intet er. Her vil han begynde, og »de skal juble og skribe af fryd«.

Eller når det hedder om den, der »ikke har nogen morgenrøde«: Han skal vandre omkring, plaget og sulten, forbande sin Gud, være stødt ud i det knugende mørke. Der er ingen udvej for den, der er knuget af natten. Da pludselig bryder håbet ud:

»Det folk, der vandrer i mørket ser et stort lys.

Lys stråler frem over dem, der bor i mørkets land.«

De glæder sig for dit ansigt. For det tyngende åg og slavefogedens kæp brækker du. Hver støvle, der tramper og larmer, og kappen, der søles i blod, brændes.

»For et barn er født os en søn er os givet ... freds fyrsten!«

Et barn? - Man tænkte, at det skulle være Gud og hans himmelske hær, eller det retfærdige samfunds hær. - Et barn er jo ingenting. Men her standser Gud. »Her lægges herredømmet.« Her vil Gud begynde. Det er nu »hans lidenskab«.

Op gennem kirkens historie og allerede i det Nye Testamente har disse udbrud af håb hos Esajas været brugt til at udtrykke Julens budskab om, at Gud standser op, hvor vi ikke tænkte, ja der hvor vi tænker, at han sidst af alt ville standse. »I mennesker Guds velbehag« på trods af os, fordi det nu er hans lidenskab. »Fred på jord« er ingen selvfølge. Vort håb er kun lille. En

spire i en ørken. Men her kan vi begynde.

Det folk, som vandrer i mørke, ser et stort lys.«

Glædelig jul!

Vincent Lind

JUL PÅ REVIERET

— her skete miraklet

Det var en uges tid før jul, da en dansk Häftling med høj feber og halsbetændelse tog opstilling foran Revier I i den blygrå morgens støvregn. Ved de to trappetrin, der førte op til indgangsdøren, stod, sad eller lå en gruppe af andre fanger, hvis udseende var så miserabelt, at de af SS var sendt til revierbehandling fra lejrens forskellige blokke. En belgisk læge og medfange stod i døråbningen, hvorfra han kaldte de syge enkeltvis hen foran sig for barsk og autoritært at sortere dem til indlæggelse på den bedst egnede afdeling. Da han så mit fordrejede hoved med den tykke hals og svulst underkæben, fik jeg udleveret en seddel, hvorpå der stod Revier III, som snart skulle vise sig at være Revierets kirurgiske afdeling.

Egentlig var et sygerevier en selvmodsigelse på dette sted, hvor man kun ville vide af levende, som skulle arbejde - eller døde, som skulle brændes. Men det fandtes altså i fire blokke og fungerede som en sorteringsstation, hvor man i løbet af kort tid tog bestik af, hvem der havde mulighed for at komme sig, hvem der i løbet af kort tid ville dø, og hvem der kunne henligge pinefuldt længe uden håb om helbredelse. Den sidste gruppe endte som regel i transporter, der gik til »rekreationslejren« Bergen Belsen.

Hvorfor opretholdt man mon dette Revier for syge Häftlinge, når man ude i lejren gjorde alt for at knække deres helbred? - I de kolde regnfulde vintermåneder kostede de timelange Grossappeller tusinder af

fanger livet. Hvorfor måtte i det mindste geledderne ikke tage opstilling uden for de store, dybe vandpytter? - Stred dette sejpineri muligvis imod en oprindelig arbejdskraftbevarende forordning, som siden var opgivet og drevet ud i Vernichtungsbarrakker af en sadistisk SS-ledelse, der ikke så anden udvej, nu hvor Häftlinge ude fra det stærkt indskrænkede tyske Lebensraum ankom i tætte strømme til den overbefolkede KZ-lejr?

Eller kan det tænkes, at Syge-
revierne kun var oprettet for at bevare lidt af skindet udadtil, især over for Røde Kors? - Jeg ved det ikke, men mener i øvrigt, at begge muligheder belaster nazismen lige hårdt.

*

I Revier III's Ambulanz, d.v.s. det alt for lille lokale, hvor operationerne foregik under jamren og høje skrig, lå jeg få dage efter på et af de fem borde. Jugoslaveren, Vingo, var Revierets eneste fungerende læge. Han havde til at hjælpe sig 5-6 samaritter (Pfleger) samt meget ofte blokældste, tyskeren Hans Krug, en fhv. Al Capone gangster (Berufsverbrecher med sort trekant), der elskede at operere. Som alle blokældste var Hans Krug frygtet af sine medfanger, men han var egentlig ikke usympatisk, kunne minde svagt om Bivognen, hvis man kan forestille sig denne med underlæbe som en bulldog. Just den dag havde han bestemt sig for at tage en tårn i Ambulanz, og Vingo kaldte ham nu hen til bordet, hvor jeg lå, idet han lod ham forstå, at den sag lige var noget for ham.

Med sin operationskniv markerede han på min bankende hals, hvordan han skulle skære og blot tage sig i agt for ikke at snitte halspulsåren over, man kunne se hvor den pulserede i takt med hjertet - og hjertebanken havde jeg som hverken før eller siden. Blokældste havde for længst lagt sin stribede jakke. Nu smøgede han skjorteærmerne op, og mens han smilede så charmerende som en gorilla, indskærpede han en

Pfleger at holde godt fast på mit hoved.

Just da skete miraklet. Døren blev åbnet, og ind trådte en høj, ung mand. Han hilste først på Vingo og gik derefter hen til Hans Krug, som gav ham et gemytligt skulderdask og vekslede et par bemærkninger med ham. Derefter kastede blokældste et blik ned på mig og sagde, idet han rakte ham skalpellen: »Hør engang, her ligger en af dine landsmænd, ham må du hellere tage dig af.« - Den nye mand hilste på mig og fortalte, at han var læge og hed Bjørn Baastrup Thomsen. Han var for nylig kommet hertil fra Frøslev, og nu havde SS-ledelsen for få dage siden bestemt at lade en del af de mange læger, der fandtes blandt Häftlingene, træde i funktion på revierne. Underligt, at man ikke havde tænkt på det for flere år siden.

Den banale beretning om fangen, der står på skafottet med rebet om halsen, men i sidste øjeblik får pardon af en kurér på en dampende hest, er ikke spor banal, når man har prøvet at ligge på en træbriks og set en gammel gangster stå bøjet over sig med en skarp kniv, som han om et øjeblik vil føre dybt ind i ens hals - og så i sidste sekund set ham blive skubbet til side af en dansk læge.

*

Det var et par dage før jul, og der skete andre mærkelige ting. Det måtte være ved at rable for SS, man fortalte, at de havde ladet opstille et lille juletræ på appelpladsen, og efter sigende skulle to henrettelser være blevet aflyst eller udsat. Var Fanden da blevet så gammel, at han nu tænkte på at gå i kloster? - Det mente Knud Wiese (den senere politimester i Horsens), som jeg delte køje med. Jeg var stadig temmelig dårlig og havde vanskeligt ved at tale, men Wiese underholdt mig og sig selv med, hvordan de nu holdt jul derhjemme og dvælede selvfølgelig indgående ved julens madorgier.

Juleaften lå jeg i en halvdøs. Døren stod åben, og fra vor køje kunne jeg se ud over lidt af den brede mid-

ABONNEMENT 1985

Med dette nummer af bladet følger girokort til indbetaling af abonnement for året 1985

50 kroner

Trods stigende udgifter til porto vil abonnementsprisen for 1985 være uforandret i forhold til 1984, og vi beder vore abonnenter indbetale beløbet snarest muligt, meget gerne inden 15. januar 1985 af hensyn til tilrettelæggelsen af vort arbejde.

Da vi af erfaring ved, at der alligevel er en del, som ikke har betalt, når februar-nummeret udsendes, så vedlægger vi også i februar et girokort, *men er der ikke betalt, inden blad nr. 2 udsendes i april 1985, afmeldes abonnenten hos avispostkontoret. Undgå dette stop i leveringen, betal hellere med det samme, så det ikke går i glemmebogen.*

Husk at skrive afsendernavn og adresse på girokortet. Vi får stadig væk enkelte indbetalinger, som ikke kan placeres, fordi der mangler navn og adresse på afsenderen.

Ønsker man at betale mere end de 50 kr., så går det overskydende beløb til arbejdet i Kammeraternes Hjælpefond eller Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45.

Vi ønsker alle vore læsere og annoncører et godt nytår og takker for året 1984.

Bladadministrationen

tergang, der gik gennem hele barakken. Mod sædvane, for det var til daglig ikke tilladt, samlede sig derude grupper af syge fanger. Det evindelige retiraderend kunne altid give påskud til en ekstra tur, og netop nu var der nok et særligt behov for at træffe bekendte eller i det mindste landsmænd.

Og så skete det den aften, at en eller anden begyndte at synge den gamle østrigske julesalme »Stille Nacht, Heilige Nacht« (Glade Jul, dejlige Jul). Flere stemte i med, og efterhånden lød den, sunget samtidigt på forskellige sprog, ikke særlig højt og også lidt usikkert, men verset blev gentaget, og gribende var det at fornemme stemningen, der blev skabt af Julens Internationale, frembåret af et sjungekor af kranier, dunkelt belyst af et par trætte glødelamper i den kolde passages mørke.

Kun få dage efter var jeg næsten rask, og for at få en afslutning med, må jeg fortælle, at takket være mine sprogkundskaber og især Røde Kors-pakkerne, som Wiese og jeg

delte med vor stueformand, der tilfældigvis var blokskriver - opnåede jeg at blive illegal reserveskriver. Derved undgik jeg Grossappeller, udendørs arbejde og luftbeskyttelsesbunker, men måtte til gengæld forblive i den stinkende elendighed for at føre revierkartotek, feberkurver og deltage i arbejdet med de syge kammerater. På Saal 4 var der 51 køjepladser i tre etager med fra to til tre syge i hver køje. I denne mellemfolkelige lilleverden var der frodig grobund for alle tænkelige intriger og tragedier, men det er en helt anden historie.

67.067 - Jesper

Vi vil gerne i bladet for 15. april bringe sange, der er skrevet i fængsel, i lejr, under eller efter befrielsen, men omhandlende bladets emneområde. Skriv til redaktionen. Adressen står på bladets side 2.

Hvorledes jeg oplevede »julen under besættelsen«

Ja, hvorledes? Det er jo længe siden : så det kræver en del eftertanke.

Julen 1940, 41 og 42 fejrede vi vel hjemme i Riisskov under sædvanlige hyggelige former, sammen med børn, familiemedlemmer og venner - men jeg har en tydelig erindring om, at stemningen blev ligesom mere intensiveret, samværet varmere, mere værdsat, efterhånden som krigen skred fremad, meningerne blev klarere og forhåbningerne og forventningerne større.

Allerede julen 1943 forløb på en noget ekstraordinær måde. Min svoger - eller rettere min plejesøn - Victor - som jo var englænder, min kones lillebror (hans skæbne har jeg tidligere beskrevet i en artikel i »Pigtraad« side 33 1983) kom på julebesøg fra maskinfabrikken »Pedershaab« i Brønderslev og »beslaglagde« sit gamle værelse. Imidlertid fik

Lige efter hjemkomsten afreagerede Gunnar Jespersen, Herning, ved at skære disse typer. Fra venstre: Muselmand, derefter følger: »Noch ein Krematorium«, »Voralarm« og Grossappel«. Samlende kunne man sige: Neungamme kort fortalt. Billedskærearbejderne er med i Frihedsmuseets faste udstilling.

vi den 24de uventet besøg af en »fremmed« mand, som kaldte sig Rasmussen, og han blev hos os i to dage, men deltog overhovedet ikke i vort dagligliv.

Vi havde lovet at stille husrum til rådighed uden spørgsmål til »fremmed mand«, og det var vort første besøg. På grund af gensidig genærthed og forsigtighed havde vi praktisk talt ingen kontakt med ham, og jeg har aldrig nogen sinde senere hverken set eller hørt noget til ham eller om ham. Han fik overladt barneværelset til sig selv. Men hans besøg foranledigede, at jeg omgående gik i gang med at lave et skjult rum i et uudnyttet hulrum under taget, en såkaldt »skunk«, med en ligeledes skjult indgang gennem et dækketøjsskab, på en sådan måde, at hængsler og dørsprækker var skjult af hylderne. Det blev nogenlunde isoleret, forsynet med lys og en madras, men blev i øvrigt aldrig brugt som tilflugtssted efter hensigten.

Mellem jul og nytår holdt vi et ungdomsgilde for Victor og en 8-9 stykker af hans jævnaldrende - de var i 19-20 års alderen, og det gik på et givet tidspunkt så højroset til, navnlig med engelske sange, at vores nabo kom ind og tilrådede, at vi dæmpede lidt ned, idet det vel ikke var meningen at hidkalde opmærksomhed fra eventuelle forbipasserende tyskere.

Under juleferien fik vi - min kone og jeg - drøftet situationen igennem med Victor og forstod, at han ikke ville være utilbøjelig til at flygte over Sverige til England på een eller anden måde for at melde sig til »The Forces«.

En af de første dage i januar henvendte jeg mig mere eller mindre på lykke og fromme til skipperen på »Elise« i Nyhavn, som sejlede i nogenlunde fast rutefart mellem Nyhavn og Sæby. Jeg husker ikke, hvor jeg havde fået navnet opgivet fra, men der var ingen dikke-darer. Da jeg trådte ned på skibet, blev jeg - efter at han først havde set mig lidt an - inviteret ned i kahytten og spurgt lige ud hvad jeg ville. - Jo, jeg ville have en passager til Sverige. - Ja, det kunne nok lade sig gøre, dersom jeg syntes, at det var vigtigt. Metoden var den, at vi skulle købe en gammel robåd, som formentlig kunne anskaffes for ca. 2000 kr. Den skulle anbringes på dækket og på vejen gennem Øresund ville man sejle mellem Hveen og Sverige så nær Sverige som muligt og så lige så stille sætte båden i vandet - og, sagde han - to mand roer jo bedre end een - så kunne vi jo selv vurdere spørgsmålet. Han selv eller »ski-

bet« skulle ikke have noget - han var bare glad for at kunne hjælpe, ak ja. Der findes mange brave mænd, særlig den gang. Jeg fik imidlertid aldrig meddelt Victor denne plan, for det kom til at gå helt anderledes.

Den 13de jan. 1944 blev vi, samtidig med mange andre, arresteret i vort hjem i Riisskov under de ulykkelige omstændigheder, at da de skød gennem døren, blev min kone dræbt af skud i hoved og bryst, og jeg selv blev livsfarligt såret. Min syvårige søn, Kim, overværede det hele, og jeg husker, inden jeg mistede bevidstheden, at han spurgte Gestapofolkene: »Er de døde nu?«

Falckfolkene, som blev tilkaldt, »misforstod« ordren om at køre mig til det tyske hospital, som var indrettet på Århus Kommunehospital, og kørte mig i stedet for til Amtssygehuset, hvor min personlige bekendt, overkirurg Fabricius, netop var ankommet og klar til at operere med det samme. Der er ingen tvivl om, at det var Falcks »misforståelse«, der reddede mit liv. Efter Amtssygehuset blev jeg overført til det tyske hospital, så fængslet i Vesterallé, Vestre Fængsel i København, Frøslev og i november måned til Neuengamme. Og så kommer vi til det, som spørgsmålet vel egentlig drejer sig om:

Julen 1944 i Neuengamme

Hele december 1944 blev vi - 118 mand som var blevet overført fra Frøslev 30. november - beskæftiget på forskellig vis - jeg var bl.a. på havnearbejde i Neuengamme flodhavn med gravearbejde, losning af mursten fra Klinkerwerke, lægning af jernbanespor, oprydningssarbejde i Hamborg bl.a. indsamling af kulrester fra kældre under ud-bombede huse. Strengt var det - fire døde i løbet af denne måned - men lige før jul kom et lyspunkt - de første Røde Kors-pakker ankom til lejren.

Blandt vagtmandskabet var der en dansktalende nordschleswiger - han hed såmænd Karsten Jensen - han var så tysksindet som selve Hitler - han skulle stå for fordelingen af disse goder, som han dels syntes, at vi slet ikke kunne tilkomme og dels var meget misundelig over. Han udpegede da en dansk fange som »Vertrauensmann«, og det blev C.M. Bertelsen, som var cand.pharm., og som i øvrigt nogle få dage ind i januar blev beordret til at varetage apoteket i SS-lejren, hvilket betød uanede goder for adskillige fangekammerater, men derom kan der måske fortælles en an-

den gang. Det er klart, at Bertel »ikke kunne klare det anstrengende job« med pakkeuddelingen alene, så han måtte have hjælp, og det blev Johs. Loft og mig. Der var et overskydende antal pakker - Gud ske lov - nok til at passificere vagtmandskabet inclusive førnævnte Jensen.

Pakkerne blev modtaget og opbevaret i »Steinbau« - en nybygning indenfor lejren, som i grunden ikke var andet end en mere solidt og permanent opbygget fangebarak, men med bedre faciliteter, vaske- og toiletforhold.

Det lykkedes os - lidt julestemning bredte sig blandt vagtmandskabet i særlig grad inspireret af pakkerne - at skaffe os adgang til at benytte et rimeligt godt lokale i Steinbau og her fejrede vi juleaften - fire mand sammen, Bertelsen, Loft, Kaj Lænkholm og jeg - og vi kunne i nogenlunde fred og ro glæde os over de goder, der var i vore pakker, hvoraf jeg særlig husker dåser med flæskekød i herlig skysauce. Vi havde også brød og smør og marmelade, og mon ikke også, der var kaffe i pakkerne? - jeg husker det ikke. Men derimod husker jeg, at Loft havde fået fat i en stump grangren, som han sved å for at skabe en duft af jul - og det lykkedes.

Ud over det husker jeg, at vi havde masser af dejlige røde æbler, som henlå i sække fra Røde Kors, og som vi i denne position frit kunne uddele til fangekammerater af alle nationer - en handling så lille og ubetydelig som den måske kan synes - så var den måske alligevel i adskillige tilfælde et vendepunkt - et tegn på, at der stadig var noget der hed »liv« og »frihed« - der var lys forude - der var nogen, der ikke havde glemt os.

Og således oplevede vi fire altså jul i Neuengamme 1944 på en helt anden måde end flertallet af vore fangekammerater, som nok har helt andre oplevelser at fortælle om.

KL 67.007
Leo Kærø

Rund dag

Alice Frederiksen, Bernadottegården, Ibsgården 228, 4000 Roskilde (bestyrelsesmedlem i Erhvervshæmmede, Omegns afd.). Reception på Bernadottegården 11. januar kl. 15-19.

*Glædelig jul og godt nytår til medlemmer, læsere og annoncører.
Tak for samarbejde og kammeratskab i 1984.
Vi fortsætter det i 1985.*

Fangesammenslutningens bestyrelse	Kammeraternes Hjælpefond
Landsforbundet af Buchenwaldklubber	Dachau-Klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Omegnsafdelingen
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Esbjerg afdeling	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Fredericia afdeling
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Odense afdeling	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Sydfyns afdeling
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Sjællandsafdelingen	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Aalborg afdeling
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Århus afdeling	Foreningen Gestapofanger fra Besættelsestiden
Hannover-Stöcken-gruppen	Neuengammeforeningen
Landsforeningen Gestapofangerne	Landsforeningen Gestapofangerne Randers afdeling
Landsforeningen Gestapofangerne Sjællandsafdelingen	Landsforeningen Gestapofangerne Århus afdeling
Landsforeningen af Sachsenhausenfanger	Sachsenhausenfangerne Odense afdeling
Stutthof-Foreningen	Theresienstadt-Foreningen
Ragnhild og Frode Toft	Eva og Alfred Bertelsen, Århus
Marie og Kai Ibsen Kolding	Radaktionen af Pigtraad-Gestapofangeren

JUL I SACHSENHAUSEN

*Et juletrær er tennt på galgebakken!
Vi sitter benket ved vår suppeskål
og dufter stille av den sure kål,
og har det hyggelig her i barakken.*

*Vi feirer dagen, da en mann blev født,
som bar så underlige frihetsdrømme:
Han vilde vekke liv, der alt var dødt.
Han vilde fri fra fremmed herredømme
og egne landsmenns fariseerklasse
en voldtatt, våpenløs og rådløs masse.
Han vilde rense tempelet for svik
og fjerne skillet mellom arm og rik
og fri fra slavedom sitt folk og land,
- den altfor drømmerike, unge mann!*

*Om samme folk er det, en bok forteller,
det satt i babylonisk fangenskap.
Men det er samme lov, som ennu gjel-
der,
dens bud er det totale folkedrap:
Gå hen og gjør allverdens folk til trelle!*

*År strømmer hen, årtusener forbi,
her sitter vi!*

*Nu har vi vasket våre suppekrus,
og vi lar synke våre slitte never,
mens våre lengselssyke tanker svever
om brente tomter og forlatte hus.
Der var vårt hjem!
Og våre kjære, hvordan går det dem?
Vi håper, og vi tror jo, at de lever,
vi skriver breve -
der kommer alltid et og annet frem-
med kvalte utbrudd, ord som bare tier.
Vi går i måneder og venter svar,
og himlen gråner, selv om den er klar,
til slutt får vi et svar som intet sier!*

*Vi går og håper, snart må noget hende,
et tegn må skje...
Selv disse år må engang ta en ende!
Vi lytter til et flaut kommuniké!
og jorden vender sig mot frost og mørke,
mot natt og sne.*

*En mann blir løslatt, -
inn kommer der en hundredtallig flokk.
Når blir det nok?*

*»Der går en vei til frihet« - skorstenspi-
pen!
Det er et hverdagsblad av vår historie,
et allfarvei: Revier og krematoriet!*

*Men det skal hevnes! Hørte vi fra nogen.
Da kom det fra en mann fra Telavågen,
fra en av dem, som hadde mistet sønner,*

*det falt så stille, men det gav et sjokk:
Kva skal vel eg med hemn? Og mannen
stønner:*

Nei, me frå Telavåg hev fenge nok!

*Og kan vi tenke slik, da blir det fred.
Men vil du slukke ild med hatets flam-
me,
da får du ennu engang se det samme:
Slekt efter slekt skal stille på geled
til marsch i mørket og mot ukjent sted!
De skyldige, dem kan du ikke ramme
ved å la barn og kvinner trampe ned!*

*Det kommer for mig noget jeg fikk høre,
som Martin sa: Det første jeg skal gjøre,
det er å sette op igjen en stue,*

*selv om den ikke blir så grom og stor,
men det er greit å vite, hvor en bor,
og godt å sitte på sin egen tue.
På denne bakken ned mot havn og bryg-
ge,
der vil jeg bo, den stuen vil jeg bygge!*

*Der tendes vinduer i vårblek kveld.
Det skinner i den nye låveveggen.
Nede i bekkefaret dufter heggen,
og lien lysner under sneblå fjell.*

*Men neste gang, vi hører dyreskriket
og motorbrølet fra en fremmed hær,
da kjenner vi dem, vet vi, hvem de er,
og vi skal møte dem og ikke vike!
Ukrenkelig er Norges land og rike!*

Juleaften læste den norske digter Arnulf Øverland sit nu så berømte dikt »Jul i Sachsenhausen«. Julepynten er organisert.
(Tegnet i leiren af Odd Nansen)

Jul i koldt vand til knæene

Dette bliver om julen 1944 i Arbeitslager Hannover-Stöcken, en udkommando fra Neuengamme.

Dog først en lille orientering om, hvad der gik forud.

Den 5. oktober 1944 blev 140 gendarmere og 60 civile sendt til Neuengamme fra Frøslev. Jeg selv hører til den sidste gruppe.

Den 15. oktober skulle der sendes 40 unge, raske danskere til Hannover. Vi var fra starten enige om, at gendarmene ikke skulle skilles - dengang var vi jo endnu halvnaive, så det blev 40 af os civile, der blev sendt af sted på den tur. En halv snes stykker af os var 20 år eller under den alder, kun en 5-6 stykker var over 30 år.

Arbejdet, vi kom ned til, var livsfarligt. Det var på akkumulatorfabrikken AFA - fabrikken eksisterer endnu den dag i dag under navnet Varta. Jeg nægter den dag i dag at købe nogle af firmaets produkter, men desværre sælges der masser af dem her i landet, forstå det hvem der kan.

Det var store blyplader til u-bådsakkumulatorer, vi skulle lave. Det var med varm blymasse. Alle civilarbejdere havde beskyttelsesmasker og gummihandsker, selvfølgelig også skiftetøj og bad hver dag, foruden at de hver dag fik en halv liter mælk som modgift mod blyet. Vi fik kun de kasserede, hullede handsker og kun det pyjamastøj, vi gik i hele tiden - mælk fik vi højst en 2-3 gange - og selvfølgelig heller intet bad.

Arbejdstid på skift den ene uge 6 morgen til 6 aften, og næste uge nat, men altid 12 timers arbejde. Det eneste, der var nok af, var tæv. De faldt, så snart det ikke gik stærkt nok med produktionen.

Juleaftensdag skulle vi ikke på fabrikken. Det var nu ikke, fordi det var jul, men fordi fabrikkens gasforsyning var afbrudt midlertidigt efter voldsomme luftangreb.

I stedet for fandt de tyske blokledere og Kapoer på, at vi skulle motionere, som de kaldte det, for at vi ikke skulle blive sløve. På den måde gik formiddagen.

Da klokken var ca. 15.30, blev alle vi danske kaldt ud til arbejdsbold, sammen med et tilsvarende antal Letter. Der var kommet nogle jernbanevogne med dampkul til fabrikken. Dampkul er jo som regel ret store stykker, så der var intet lossegrej, det var de bare hænder, så i løbet af kort tid så vi herrens ud. Det frøs en halv snes grader, så i vores fangetøj var det en kold omgang.

Ved halvtotte-tiden om aftenen kunne vi gå i blokkene til julemiddagen. Det var denne aften som sædvanlig kålrabisuppe, men denne aften var den halvkold. De hjemmeværende havde jo forlængst spist.

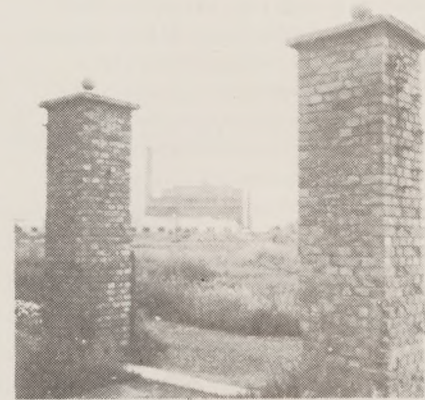
Ved 21.30-tiden blev der blæst luftalarm, og vi blev jaget ud i de overdækkede grave - såkaldte bunkers - hvor vi stod i koldt vand til knæene til kl. 2 om natten. Lejren lå i et meget sumpet terræn.

Juledag havde de tyske overfanger arrangeret en halv- eller snarere helsjofel »revy«, som de kaldte det. Der fik vi hver udleveret 10 tyske cigaretter og et

stykke honningkage, og så var den jul overstået. Det er en jul, som vi - der endnu er i live i Hannover-Stöcken-gruppen - aldrig glemmer.

Dansk Røde Kors havde endnu ikke fundet os. Den første pakke fik vi 7. januar 1945, altså godt 3 måneder efter at vi var kommet derned.

Peter Møller Madsen

Indkørselen til lejren Hannover-Stöcken.

Original blyantstegning af situation i Stöcken, tegnet i lejren af franskmændene René Ramage. Originalen, der også har motiv på bagsiden, ejes af Arnold Jensen, Kibæk. Den er udført på rigtigt, svagt tonet tegnepapir.

Min juleaften 1944 i Buchenwald - med besøg af artister

Min juleaften 1944 adskilte sig væsentligt fra, hvad jeg tidligere eller senere har oplevet.

Jeg var fange i KZ-lejren Buchenwald, og på grund af lungebetændelse på lejrens revier. Medens jeg lå her, hørte jeg den 15. december over lejrens radio, at alle mine danske politikolleger - i alt ca. 2000 mænd - blev kaldt sammen for omgående at forlade lejren.

De skulle alle overføres til en krigsfangelejre.

Fanger, der havde feber, måtte ikke forlade lejren. Dem var jeg altså imellem, men hvor mange danske blev vi tilbage i KZ-lejren? Jeg vidste kun, at der foruden mig var endnu 3 danske indlagt på afdelingen, hvor jeg lå.

Jeg fik ingen medicin, men da jeg havde ligget med høj feber i en uge, pakkede man min nøgne, feberhede krop ind i et uldtæppe, som først var dyppet i iskoldt vand. Næste morgen var min temperatur 36,5 grader. Det betød efter lejrens reglement, at jeg var feberfri og arbejdsdygtig. Jeg blev omgående den 19/12 udskrevet med ordre om at melde mig til arbejdet på Arbeitsdienst. Jeg var så sløj og udtæret, at jeg havde besvær med blot at gå ved egen hjælp. Jeg havde intet spist i mere end en uge, men jeg, der ikke selv røg, havde en pakke med 10 stk. cigaretter, som skulle komme mig til hjælp. På Arbeitsdienst bestak jeg personalet med cigaretterne og fik til gengæld en skåningsseddel, der fritog mig fra arbejde i ti dage.

Jeg fik besked om, at jeg skulle bo i barak nr. 57. Jeg var spændt på, hvor mange danske politifolk, der endnu var i lejren. Det viste sig, at nævnte barak var beboet af ca. 700 polske fanger og at 18 danskere boede sammen med dem. Flere danske politifolk var fortsat indlagt på lejrens revier, og efter sigende skulle vi være 105 danske tilbage i lejren ialt.

*

Juleaftensdag var vi i alt 19 danske i barak nr. 57 sammen med vore 700 polske medfanger. Om formiddagen kom

Buchenwalds port, set indefra.

(Foto: Bjørn Andersen, 1984)

nogle fanger trækkende med en vogn, læsset med kålrabi hen til vores barak. Hver fange skulle gå hen til vognen og tage een kålrabi og derefter gå tilbage til rækken. Vi fik herefter besked om, at denne ene kålrabi skulle udgøre vores kostration i 3 dage, fordi lejrens køkken ville være lukket til den 27/12. Det kom egentlig ikke som noget chok for os. Vi var vant til at spise kålrabisuppe hver dag, så det var noget nyt at kunne sætte tænderne i en rå kålrabi. Da vi kom ind i barakken, blev der stor trængsel omkring barakkens eneste kakkelovn, for alle ville skære en skive af deres kålrabi og svitse den på kakkellovnen.

Formentlig på grund af den tilstundende juleaften var aften-appellen rykket frem til om eftermiddagen. Der lå megen sne over lejren, og det var meget koldt. Måske omkring 20 graders frost.

Appellen varede næsten 3 timer, hvor vi måtte stå ude i det fri, kun iført vores dårlige beklædning. En af grundene til den lange appel var bl.a., at en af fangerne ikke havde stået helt stille under appellen. Den pågældende fange blev kommanderet til at træde udenfor rækkerne, hvor han skulle stå helt ret og stille, medens han 100 gange skulle råbe

højt: »Jeg skal blive stående her, så længe til mit hår vokser ud.« Det skulle siges på tysk. Imedens skulle vi andre fanger tælle de nævnte 100. Vore fangevogtere morede sig højlydt. Alle vi andre frøs, men vi morede os ikke.

Først på aftenen begyndte polakkerne at synge julesalmer, hvilket lød virkelig kønt. Vi 19 danskere sang ind imellem vore julesalmer, mens polakkerne lyttede.

Norsk invitation

Vi måtte ikke have samkvem med fanger fra andre barakker, men pludselig kom en norsk fange fra en anden barak ind i vor barak og bad de 19 danske følge med over til de norske fanger. Lejrområdet blev bevogtet af SS-soldater, der fra deres mange vagttårne sendte lysstråler rundt i lejren. Det lykkedes alle os 19 danske sammen med nordmanden at snige os langs barakkerne over til vore norske medfanger, medbringende vore rå kålrabier. Nordmændene boede ca. 450 mænd i deres barak. Vi forsøgte sammen at skabe lidt julestemning ved at synge forskellige julesalmer. Nordmændene havde lidt kiks og nogle sukkerkvalde. Dem trak-

terede de os danske med, og så spiste vi lidt rå kålrabi dertil. Det var absolut alt, hvad vi havde at spise.

Besøg af artistgruppe

Medens vi sang julesalmer, blev døren til barakken revet op, og syv russere stormede ind i barakken, hvor de uden yderligere præsentation begyndte at udføre dygtige artistnumre, som man ser det i cirkus. Det var en mærkelig afbrydelse af vor salmesang, men intet kunne standse russerne i deres akrobatiske udfoldelse. Efter opvisningen fik vi at vide, at vore russiske medfanger alle tilhørte en artistgruppe. Hensigten med deres opvisning kendte vi. De håbede på at få lidt spiseligt til gengæld for deres optræden. Vi kunne dog ikke glæde dem ret meget, da vi kun havde nogle få kiks og nogle sukkerkvalde at give dem. Det tog de imod uden at give synderligt udtryk for skuffelse.

Da det sparsomme lys i barakken skulle slukkes, bestemte nordmændene, at vi 19 danskere skulle overnatte i deres barak. Det var vi meget betænkelige ved af frygt for, at det skulle blive opdaget, men vi blev alligevel natten over. Næste morgen listede vi i mørket langs barakkerne tilbage til vores barak, medbringende resten af vores rå kålrabi, som jo skulle udgøre vores kostration i endnu to dage.

H. P. Johansen

Buchenwald-fange nr. 86.303.

Julen 1944 i Porta Westphalica

Frihedsfondens formand, overlæge Jørgen Kieler, var under besættelsen aktiv i modstandsbevægelsen, først i »Frit Danmark«, og siden som sabotør i »Holger Danske«. Under en aktion i Sønderjylland blev han sammen med nogle kammerater arresteret under en aktion. Og faktisk havde han fået meddelelse om sin dødsdom, men han blev efter henrettelsen af Hvidsten-gruppen og folkestrejken deporteret til Neuengamme og derfra videre til udekommandoen Porta Westphalica.

I et privattryk har Jørgen Kieler berettet om julen 1944, og med hans tilladelse gengiver vi beretningen:

- Om julen 1944 har jeg engang efter krigen skrevet en lille artikel, hvorfra jeg citerer:

»Det var en trist flok mennesker, der skulle fejre julefest. Udmattede af sult, væde, kulde og overanstrengelse, odelagte af prygl, Scheisserei, tuberkulose, bylder og mange andre sygdomme var det dem umuligt at føle nogen julefred.

Der var imod al forventning blevet givet halvanden fridag. Det vakte glæde, men også bekymring. Når de knap 1500 fanger var delt op i et dag- og et nat-hold, var der, selv når man lå to i een køje, hverken tæpper eller senge til alle. Skulle alle 1500 være i lejren på een gang, kunne man forudse et voldsomt slagsmål for at få et sted, hvor man kunne tilbringe juleaften uden at fryse alt for meget.

Inde i den gamle teatersal, hvor alle fangerne var indkvarterede, havde lejrledelsen ladet rejse et juletræ med elektriske lys. Det virkede som en håb. Ude på revieret havde vi fået fat i et ganske lille juletræ og et par grangrene. Det var lykkedes os at organisere lidt voks og en smule skosvarte, og af det støbte en polsk tandlæge, der virkede som sygepasser, nogle røglarvede kærter, der lyste op i det trange rum.

Jeg var læge for revierets afdeling for smitsomme sygdomme. Der var et lille lokale på ca. 4 x 4 m, hvor der var anbragt 12 køjer. En 15 mennesker skulle holde jul her. Der var danskere, polakker, russere, franskmænd og en enkelt tysker. De led af tuberkulose, ansigtsrosen, skarlagensfeber og hjernehindebetændelse, og de fleste af dem var desuden udmattede af kroniske diarreer, det lille samfunds største svøbe.

Aftenens store lyspunkt var julemidtdagen, havregryn, kogt op i skummetmælk spædet op med vand og tilsat lidt Ovomaltine. Det blev en tynd suppe, men hvor var vi lykkelige for den. Enkelte danskere havde fået udleveret resterne af de pakker, deres pårørende havde sendt til dem. Det satte humøret lidt op. Da måltidet var overstået og skålene sliktet rene, forsøgte vi os med nogle danske, franske og polske julesalmer. Russerne var lidt desorienterede. De var jo ikke vant til at fejre jul, men vidste nok, hvad det var, og også de følte den skærende disharmoni mellem ideen om julefred og den virkelighed, de levede i.

Mindet om, at vi engang havde været mennesker, at vi engang havde været

genstand for andres sympati og kærlighed, kaldte hos os mange tårer frem og gjorde svag.

Lysene brændte hurtigt ned, og lugten af brændt gran bredte sig ud i rummet. De syge døsede hen, og drømme, de længe ikke havde drømt, slukkede det hårde glimt i øjnene og gjorde de skarpe, udtærede ansigter mindre forpinte og mere menneskelige. Sammen med min broder gik jeg ud i gården. Det frøs hårdt, og der var ikke en sky på himmelen. Det skete ellers så sjældent i den tågede og klamme dal.

Vi gik lidt rundt og nød den rene luft samtidig med, at vi prøvede at finde stjernebillederne. Karlsvognen var meget tydelig, og vi trak en linie gennem de to baghjul op til Nordstjernen. Tankerne gik til dem derhjemme og til kammeraterne, hvem det var lykkedes at flygte til Sverige. Kulden kaldte os imidlertid snart tilbage til virkeligheden, og vi rystede svagheden af os. Endnu engang stillede vi hinanden det evindelige spørgsmål: Hvornår mon det får ende? Og dermed var julen forbi.«

Frihed, lighed og broderskab

Blandt de patienter, som jeg passede juleaften på revieret, var der en mand, som jeg havde lært at kende som et sjældent nobelt menneske. Det var Jørgen Staffeldt. Han havde efterfulgt Jens Lillelund som leder af Holger Danske, men den store rolle, han og hans broder Mogens samt Nordisk Boghandel havde spillet i Modstandsbevægelsen, blev jeg først klar over efter krigen. I Porta kom han til at stå for mig som et lysende eksempel på en uovervindelig medmenneskelighed, der aldrig lod sig smitte af den ondskab, som han var omgivet af. Det var fyldt af en knugende sorg, at jeg julemorgen måtte meddele Flemming, at Jørgen Staffeldt var død.

Efter krigen blev ligene af en del KZ-fanger fundet og bragt hjem til Danmark for den 16. april 1947 at blive begravet i Mindelunden i Ryvangen. Blandt dem var Jørgen Staffeldt. Det faldt i min lod på de overlevendes vegne at byde vore døde kammerater velkommen hjem og på de dødes vegne bringe en hilsen til de efterladte. I mine bestræbelser på bare at finde et lille gran af trøst i den store sorg, ledte jeg i tankerne efter en stjerne - den være nok så lille og nok så fjern, men dog et lyspunkt i den verden af dystre erindringer, som jeg ikke kunne slippe. Da kom jeg til at tænke på Jørgen, hvilket inspirerede

mig til følgende skildring af en KZ-fanges død:

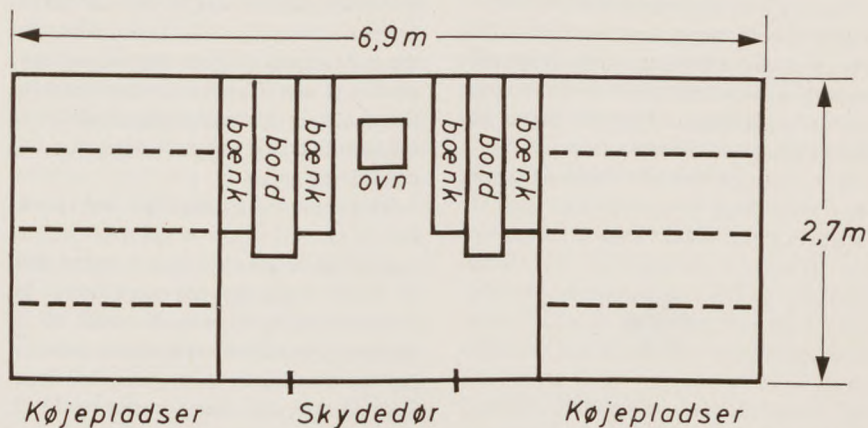
»Han lå stille og rolig i sin køje, tilsyneladende adskilte han sig ikke væsentligt fra dem, der endnu med få kræfter i behold færdedes omkring ham. Og dog var der noget ved ham, som man ikke fandt hos den plejer, der bragte ham den sidste skål suppe, eller den ven, som gav ham den sidste stump brød. Midt i en lille, men gennemført ond verden, hvor menneskene gradvis blev omdannet til jagede dyr, spredte han en forunderlig ro omkring sig. På engang præget af ydmyghed og stolthed. Hans øjne afspejlede dyb bekymring for dem, der fortsat led, som han havde lidt. Hans tanker gik til dem derhjemme, hans sorger gjaldt deres fremtid. Hans famlende hænder søgte vennens, der ordnede hans tæppe, for igennem et sidste håndtryk at vise sin taknemmelighed og medlidenhed med ham, der skulle leve videre. Men samtidig bredte et lille sejrsmil sig på hans læbe. De havde prøvet på at berøve ham retten til at være menneske og til at elske mennesker. Og de havde tabt.

I månederne, der var gået forud, var tanker og følelser efterhånden blevet trængt i baggrunden. Forskellen mellem liv og død havde tabt i betydning. Livet tilhørte en fjern fortid, og døden, som han daglig havde for øje, forekom ham ofte mere tiltrækkende end afskrækkende. Den blev et våben imod dem, der havde forsøgt at omskabe ham til et følelsesløst, egoistisk væsen, der kun anerkendte en ret - den stærkestes. Midt i den kulde, som kun ondskab kan sprede, bredte sig varmen fra et menneske, opfyldt af rige følelser af menneskekærlighed. Et sidste smil, og døden gjorde stille ende på hans lidelser som fange.« *Med vor arrestation afsluttedes vor deltagelse i kampen for Danmarks frihed. Det var en kamp for vor nationale selvstændighed og for demokrati, som for mig dengang som nu betyder frie valg og parlamentarisk styre.*

Det var også en kamp for ytringsfrihed, for retssikkerhed og for alle de andre former for personlig frihed, som vi dagligt nyder som en selvfølge.

Med arrestationen blev vi berøvet de fleste af disse frihedsgoder, men vi bevarede dog følelsernes og tankernes frihed. I Porta blev disse to sidste frihedsrettigheder true, og vi var således stadig engagerede i en frihedskamp. Den kamp vandt Jørgen Staffeldt, selv om den kostede ham livet...

Juleaften i jernbanevogn med organiseret »Genever«

beboelsesvogn i 5. SS Baubrigade

Tegnet af
F. B. Larsen.

Fra Neuengamme afgik i midten af december 1944 en transport med 35 danskere og ca. 50 andre fanger, der skulle forsyne 5. SS-Eisenbaun-Bau-Brigade med ny arbejdskraft.

Vi havde den lykke, at vi i sidste øjeblik før afrejsen blev iklædt »Røde Kors tøj« med tilhørende trækostøvler, et forhold, som nok reddede mange af os. Oven i købet fik vi også udleveret en Røde Kors pakke. Så da vi efter et par dages transport ankom til Osnabrück, hvor brigaden på det tidspunkt havde hovedkvarter, afveg vi jo noget fra de ca. 400 andre fanger. Vi skulle være en rullende kommando, der efter luftbombardement skulle rydde op og reparere jernbanelinier, rive beskadigede huse ned og grave blindgængere ud. Derfor boede hele brigaden i jernbanevogne, vi fanger i godsvogne, 24 i hver med køjer i 3 etager i hver ende af vognen. Ved ankomsten blev 24 danskere indkvarteret samlet i en vogn, medens 11 af os kom i vogn med 13 andre fanger, hovedsagelig russere og polakker.

Vor arbejdsdag startede kl. 6. Derefter hentede to mand »morgenkaffen« med dagens brødration. Derefter til arbejdet, alt efter afstanden enten til fods eller på åbne godsvogne. Tilbage igen, når det var mørkt. Afhentning af roesuppen, derefter lås for vognen, og så kunne vi »hygge« os inden dørene. Til tider brændte en pære i loftet, og varme kunne vi få fra en ovn, hvis vi havde »organiseret« lidt brænde.

For det meste sov vi, men ellers reparerede vi vort tøj og gik på lusejagt for at

holde plagen nede. Om natten en evig uro af fanger med »Scheisserei«, der benyttede den åbne spand i vognen. Så hørmene var tæt om morgenen.

Så blev det jul. Juleaftensdag var almindelig arbejdsdag, men middagsmaden bestod af nogle kartofler overhældt med »gullasch«. Så blev døren låst. Vi 11 danskere havde lidt rester i vore Røde Kors pakker og forsøgte at lave et festmåltid og dele lidt ud til vore 13 medfanger. Sammen med polakkerne kunne vi synge »Glæde Jul« - men så var det forbi. Vi forsøgte med andre julesalmer, men vi fik klumper i halsen. Vore tanker gik hjemad. For mig til mit hjem i Sønderjylland, hvor mine forældre den jul måtte undvære deres yngste søn, som de i julen 1917 - det år jeg blev født - måtte undvære den ældste, der 17 år gammel måtte trække i den tyske uniform. Når de indledte julen med »Det kimer nu til julefest«, ville deres tanker gå til mig. Og bevidstheden om, at der var nogen, der tænkte på mig og håbede at se mig vel hjemme, hjalp mig over julen og gav også kræfter til hverdagen i den hårde tid, der fulgte.

En ekstra juleoplevelse havde jeg dog. På en bombekommando gravede jeg i en kælder og fandt en flaske »Genever«, halvfylt. Den fik jeg indenfor vesten uden at Kapoer eller SS opdagede det. Juleaften delte jeg den ud, og der blev en skefuld til alle i waggonen. En aften nogle dage senere blev jeg kaldt hen i waggonen, hvor Kapoerne boede. De havde hørt om Geneveren. Det var plyndring, og det betød dødsstraf, hvis

det blev indberettet til SS. Jeg skulle imidlertid slippe, hvis mine kammerater gav noget fra deres Røde Kors pakker til mig, som jeg så skulle aflevere til Kapoerne. Jeg måtte så gå den tunge tiggergang og fik også af de rester, der var tilbage, samlet noget sammen hos de fleste. Det afleverede jeg så og hørte ikke noget fra Kapoerne. Men hvert år til jul tænker jeg tilbage på det år, da jeg gav »Genever« som julegave.

Peter Petersen, Silkeborg

Julen 1944 i Stutthof

I bogen »Rapport fra Stutthof« (Gyldendal 1947 har afdøde folketingsmand, redaktør Martin Nielsen givet følgende korte skildring af julen 1944 i koncentrationslejren Stutthof, der ligger tæt ved Weichselflodens udløb øst for Danzig (Gdansk):

- Udekommandoer fra de omliggende byer begyndte ad landevejene at vende hjem. De var udhungrede, be-

skidte, lasede og lusede. Mange af dem havde i tre-fire måneder ikke haft lejlighed til at vaske sig eller til at skifte skjorte. Havde der ikke været lus i lejren før, kom der det nu. Plettyfus rasede, og massedødsfaldene tog til. Nu var det ikke blot i de jødiske kvindeblokke, der var massedødsfald hver dag, nu var det i blokkene ved siden af os eller i dem, vi selv boede i. Blokpersonalet rasede, de mishandlede og pryglede fangerne, og lige lidt hjalp det.

Blokpersonalets autoritet var svækket.

SS'erne begyndte i stor udstrækning at møde fulde op ved appellerne, og kunne naturligvis ikke få tallet til at stemme. Appellerne ville ingen ende tage, og ved juletid kunne vi i det frostklare, kolde vejr, når vi stod opstillet, høre den fjerne torden af russernes kanoner.

Julen 1941 i Horserød, julen 1942 hos Gestapo i Vestre Fængsel, julen 1943 i Stutthof, ja, hvad var det egentlig med julen 1944?

Jo, julen 1944 stod den røde armé på brohovederne ved Weichsel, nord og syd for Warszawa.

Dagligt gik mellem 200 og 250 fanger via gaskammer og gasvogn til krematoriet. Hundreder døde hver dag af sult, tyfus, dysenteri og mishandlinger. Hveranden dag brændtes på bål uden for lejrens elektriske højspændingshegn mel-

lem 600 og 800 lig. Ved krematoriet lå 1000-1200 lig stablet op i snorlige rækker som brændestabler, fordi ovnens kapacitet ikke slog til. Som en kvælende, slimet tåge lå røgen fra krematoriets skorsten og fra det åbne ligbål over den sultne, frysende, frygtende og håbende lejr. Den røde armé stod ved brohovederne ved Weichsel!

Juleaften i blok 5 - Danskerblokken - ja, hvad husker jeg. Jo, jeg husker en ung russer, der sent på aftenen tog ordet og talte, ikke hadets, ikke hævnens, men fredens og den kæmpende menneskeheds evangelium. Julenat skød en vagtpost vor nye blokældste, tidligere chef for Tysklands bedst organiserede biltyvebande, da han forsøgte at snige sig ind i den jødiske kvindelejr.

1. juledag gik vi tur i lejren. Fra blok 1 og blok 2, de i øjeblikket afspærrede tyfusblokke, kørte man 36 lig væk. For fire-fem uger siden havde der været 1600-1800 i de to blokke. Nu var der kun et par hundrede tilbage.

2. juledag gik der i Geværkommandoen rygter om, at vi skulle stille til hængning om middagen. Det var rigtigt. Da vi marcherede ind i lejren, stillede vi, 25.000 fanger, op langs lejrens hovedgade. Ved siden af lejrens officielle juletræ stod galgen.

Kommandanten, Hoppe, og Hauptsturmführer Meyer samt alle lejrens øvrige SS'ere skred fra hovedporten op mod galgen og juletræet.

- Huen af! lød lejrældstes kendte, hæse røst. 25.000 fedtede huer slog i et klask mod knæet.

Jeg hørte Meyers røst og opfattede ordene:

- Flugtforsøg, tyveri under mørklægning, døden, hængning.

Det var Hauptsturmführeren, der talte og læste dommen op.

Så opstod der uro nede ved galgen, hvori der var anbragt to reb. Der lyder dernede fra nogle ord på russisk, så råb og skrig, og så hører man nogle rolige ord fra en drengerøst i overgang. Og så står endelig på galgens platform to drenge, side om side med juletræet. Bødlen, lejrældste, får endelig strikken lagt om de to drenges hals, et spark, faldlemmen falder, rebet strammes, det er sket.

To drenge svinger frem og tilbage og rundt og rundt i rebet. I tyve minutter står vi i retstilling med huen i hånden og

Porten mellem kommandanturen og »Gamle lejr« (den ældste del af lejren). Billedet er taget nogen tid efter befrielsen. Stutthof blev først befriet den 8. maj 1945.

så derpå. Vi havde set det så tit før, men i dag kan jeg ikke få øjnene fra de to drengekroppe.

Hvad skete der dernede ved galgen, spurgte jeg Josef, da vi igen var kommet på arbejde.

- Det var to russiske brødre, 17 og 19 år. Jeg kendte dem godt. De var 13 og 15 år, da de blev slavearbejdere. For nogle dage siden lykkedes det dem at flygte fra en udekommando i Danzig, og resten kender du jo, tyveri under mørklegning. Men de måtte da for Satan skaffe sig andet toj, næsten skreg Josef.

- Men hvad var det, der skete? spurgte jeg igen.

- Jo, jeg tror, det var aftalt. Da de skulle føres op på platformen, gjorde den lille modstand. Og så var det, den ældste talte.

- Hvad sagde han:

Han sagde: - Kære lille bror og kære brødre. Det er svært at dø, når man er så ung, men vi er ikke bange for at dø. Snart befrier den røde armé jer og hæver os. Leve Sovjetunionen! Og vil du tro, tilføjede Josef, - det lykkedes den ældste at kysse den lille, da de gik op på platformen.

De kom hjem - og det var meningen

Då frågade Pilatus: Vad är sanning?

och eko svarade - profeten teg.

Med gåtans lösning bakom slutna läppar

till underjorden Nazarenen steg.

(Gustaf Fröding)

Det finns många sanningar på jorden. I Pigtraads oktobernummer (1984 nr. 5) berättas om några av dr. Johs. Holms. På sidan 127 frågas: »Hvorfor komme med en sådan nyvurdering nu 40 år efter? Johs. Holm svarer: Sandheden bør have lov til at leve!«

Holms »sandheder« varken kan eller vill jag döma om men jag måste som enda kvarlevande vittne berätta om en episod, en »detalj« i Folke Bernadottes arbete. Episoden bör intressera Pigtraads läsekrets, vidga perspektiven en smula och bidra till bilden av Folke Bernadotte och hans livsverk.

Baggrunden

Först några ord om bakgrunden. Efter två år som värnpliktig i Flottan blev jag 1944 inkallad för tjänstgöring på försvarsstabens utrikesavdelning (Fst U). I början av 1945, när det blev aktuellt att dra igång Röda Kors aktionen, var mitt svar på frågan om jag ville ställa upp: naturligtvis! Alla (även Folke B. och Syster Maria (Bernadotte)) gjorde ju sitt jobb av egen fri vilja. Några fick betala med liv eller hälsa - F.B. ett par år senare när han blev mördad under liknande arbete. Och jag är övertygad om att han inte heller den gången »var mest optaget af at gøre noget for Sverige«.

De första dagarna i mars bilade vi, dåvarande majoren Melin och jag, genom Danmark förr på Bismarcks ägor förbereda för truppen som kom en vecka senare. (När vi passerade Köpenhamn nekade sig motståndfolket inte nöjet att ta oss på lunch på d'Angleterre. Det var en alldeles speciell känsla att sitta med våra vänner just där - omgivna av nazi-uniformer!)

I Friedrichsrüh var jag som »försvarstabsmänniska« inte inordnad i den »militära« organisationen så att säga - jag skulle stå till F.B.s förfogande när han var där som ett slags personlig adjutant. Därför fick jag mest »gå dagofficer« och vara Mädchen für Alles och åkte dessemellan med våra plutoner på olika uppdrag med mera.

Och nu til episoden

Den aftalade ursprungliga planen var att först samla alla från alla håll i landet (jovisst: vi hade namnlistor från modståndsrorelserna i Danmark och Norge) till en »avbalkning« i Neuengamme (man var i princip »på svensk mark« i och med at man steg på bussen). I en slutetapp skulle sedan alla snabbt föras den korta biten till Danmark - tidsfaktorn var ju att fraterna hela tiden närmede sig i både öst och väst, ibland med flera mil per dag.

Efter ett par veckor - vi var nu i slutet av mars - var avbalkningen fylld och förhandlingar togs upp om mera plats. Javisst, det kunde vi få men tyskarnas transportresurser var nu slut och vi fick i så fall själva transportera bort motsvarande antal till läger i trakten av Hannover. Transporten måste ske på natten »av hänsyn till civilbefolkningen« (!).

Vad göra... Nåväl, vi var på fältfot och helt självförsörjande (jag vill minnas det var 360.000 liter dyrbar bensin vi hade med oss, lagrat i skogen bakom Max

Schmelings träningshall), och det gällde ju att få danskarna och norrmännen som var spridda överallt i landet bort från koncentrationslägren (tidsfaktorn!).

Den undantransporten blev en chock. (Det blev ju värre efterhand och tidigare chocker hade man snabbt vant sig vid - den ena efter den andra - det gällde bara att fungera och alla fungerade).

Människorna var i ytterst dålig kondition. Sex dog av utmattning och en sjunde dog, nedslagen med gevärskolv - det var ju »deras egna fångar«. Vår chaufför kunde inte stillatigande åse detta uten slog ned naziknekten så att han dråsade omkull (jag är inte ögonvittne till detta eftersom jag blev - kvar lämnad med sista bussen i konvojen så snart vi kommit utanför Hamburg - vår fortsatta ensamma färd med illa tilltygade människor mot okänt mål saknade inte heller dramatik, men det är en annan historia).

När vi alla var tillbaka i Friedrichsrüh var situationen alltså inte bra: Vi befann oss i landet på ett fortfarande suveränt Hitlertysklands villkor. Transporten kunde i någon mening sägas vara för tysk räkning. Det var inte riktigt bra att slå ned en soldat i uniform och »tjänstutövning«.

Som jag minns det stannade verksamheten upp (det må betänkas att allt är *personliga* minnesbilder bland massor av andra från en dygnetrunkaktion för 40 år sedan) och jag minns min farhåga att hela aktionen kunde ha slutat där om något gick snett mera.

F.B. kom blixtnsnabbt till Friedrichsrüh. En mörk marskväll på slottet: på tysk sida tre koryfeer från Berlin, på vår sida Folke Bernadotte (och undertecknad). I denna sits var det han som - kyligt lugn - bekvämt tibakalutad rökte cigarett, talade, tyckte, föreslog... och tyskarna som efterhand sträckte upp sig mer och mer på stolskanten: Ja, ja... Jawohl, Herr Graf.

Så talade man inte mer om incidenten. Och verksamheten kunde fortsätta.

Det behövs inte något prat om helgonglorior. Varken Folke Bernadotte eller någon annan var mer än människa. Men han skötte *sitt* arbete liksom andra sitt - alla gjorde så gott vi förmådde - och de av Pigtraads läsare som var med den gången kan konstatera: De kom hem.

Det var det som var meningen.

Eugene Ekvall

Retsopgøret efter besættelsen

Den unge historiker, professor Ditlev Tamm (født i 1946) har skrevet doktor-disputats om retsopgøret. Disputatsen er udkommet som bog på 832 sider, boglædepris 450,- kr., men bogen kan købes til en medlemspris på 360,- kr. for medlemmer af D.J.Ø.F., Dansk historisk Fællesforening og Foreningen Frihedsmuseets Venner ved henvendelse til Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, Gothersgade 133, 1123 København K.

Bogen er skrevet på grundlag af flere års studier af hidtil utilgængeligt kilde-materiale. Kun Folketinget har nægtet at give forfatteren adgang til referaterne af folketingsudvalgenes fortrolige drøftelser af lovgivningen under besættelsen i årene 1940-43.

Bogen tager sit udgangspunkt i selve besættelsen og skildrer som baggrund for retsopgøret samarbejdspolitikken med særligt henblik på politiets og domstolenes opgaver i forbindelse med håndhævelsen af den særlige lovgivning i »tysk interesse«, bl.a. kommunistloven.

Bogen skildrer også den illegale forberedelse af retsopgøret under ledelse af en af Frihedsrådet nedsat gruppe af jurister, ligesom bogen omtaler de »gamle« politikeres bestræbelser på at forberede et modspil mod Frihedsrådets forslag.

Den er illustreret med fotografier og tegninger og bringer teksten til retsopgørets vigtigste love.

Bogen blev præsenteret ved et pressemøde den 5. november, og doktoraf-handlingen blev forsvaret den 13. december på Odense Universitet, hvor de officielle opponenter var professorene Tage Kaarsted og Henning Poulsen.

Foredrag i Frihedsmuseet om disputatsen

Samme dag som bogen blev præsenteret på et pressemøde, holdt professor Tamm foredrag i foreningen »Frihedsmuseets Venner«, og en stopfyldt sal lyttede interesseret til det nøgterne og sobre foredrag.

Ditlev Tamm indledte med at betegne retsopgøret som en afsluttet historisk begivenhed, der nu er modnet til en vurdering. Men problemet hænger sammen med og må ses på baggrund af nazismens totale krig.

Det var Ditlev Tamms opfattelse, at der - bortset fra værnemagersagerne - ikke blev taget tilstrækkeligt hensyn til samarbejdspolitikken i besættelsens første år. Politikerne kom ikke til at stå til ansvar, selv om Tamm ikke fandt grundlag for at tillægge samarbejdspolitikkerne andet end realpolitiske motiver.

Men retsopgøret kom til at bære præg af deres handlinger, så mange af de mindre medløbere blev synde-bukke for denne politik.

Tamm redegjorde for Frihedsrådets oplæg i 1943 i »Når Danmark atter er frit«, der på flere områder kunne have givet et klarere og mindre skævt retsopgør. I det oprindelige oplæg fra Frihedsrådet var der f.eks. ikke rejst krav om dødsstraf, og kravet om en minimums-straf på 4 år tog sigte på, at man ikke ønskede en retsforfølgelse af de små medløbere.

Kravet om dødsstraf opstod først på et sent tidspunkt under indtryk af den voldsomme nazistiske terror. Ditlev Tamm var nærmest modstander af dødsstraffen, men han forstår baggrunden for dens indførelse dengang.

Frihedsrådets forslag om oprettelse af særlige domstole blev ikke gennemført, men det ville formentlig kunne have medført et både hurtigere og mere ensartet forløb af retsopgøret end det skete ved at lade de almindelige domstole behandle sagerne med det resultat, at de sidsidste sager først blev afsluttet i løbet af 1948.

Der blev efter 5. maj 1945 anholdt ca. 40.000 personer (ca. 21.800 af modstandsbevægelsen, ca. 16.800 af politiet og ca. 2000 af Brigadens feltpolitiet). Flertallet af arrestationerne kan dog betragtes som en art beskyttelsesarrest, hvorved man stort set - i modsætning til flere andre lande - undgik en »de lange knives nat«.

Af de 40.000 anholdte blev kun 13.521 straffet og langt de fleste fik straffe på gennemsnitligt 2 år, d.v.s. langt under den oprindeligt fastsatte minimumsstraf på 4 år.

-t

En række dagblade har bragt en artikel om professor Tamms bog. Den er skrevet af chefredaktør Bent Gudnæs, der gennem VB (Venstrepressens Bureau) betjener 22 dagblade med kronik-

stof o.l. Han stiller spørgsmålet: Hvem kan forestille sig det retsopgør, der var kommet, hvis vi ikke var blevet befriet?

Videre skriver han:

Burde have ventet

Af hensyn til ældregruppen burde professor dr. jur. Ditlev Tamm have ventet ti år eller mere med at færdiggøre sin disputats. Det kunne han godt. Han er sidst i 30'erne, og har allerede en dokfortitel. Den nye, filosofiske, erhverver han med risiko for at strø salt i aldrig lægte sår hos folk, der psykisk eller fysisk pådrog sig svære læsioner i de dramatiske år.

Ud fra en videnskabelig vurdering kan man godt begribe, at efterkrigstidens stillingtagen til de 3-400 stikkerlikvideringer under besættelsen, hører med i det samlede billede af retsopgøret. Men forfatteren kunne, uden at det gik ud over det saglige, have behandlet dette afsnit mere summarisk. Ligevis kunne han, uden at det var gået ud over hverken facts eller historisk fortælleglæde, have undladt at indkredse - af og til helt til navns nævnelse - stikkere og andre, der blev dømt. Blev de end henrettede, efterlod de dog ofte uskyldige pårørende, der vil finde det pinagtigt at være ramt af dette spotlight.

Om stikkerlikvideringer

Den seneste tids genopståede debat om Jane Horney-sagen har vakt både forundring og opsigt. Det har således undret mange, at dansk TV er i gang med et samarbejde med Sverige om produktion af en »film« om Jane Horney. Også professor Ditlev Tamms doktor-disputats om retsopgøret har i nogen grad givet denne debat ny næring.

Der er fra mange sider givet udtryk for afstandtagen og protest imod, at man fra svensk side nu igen søger at bore i denne sag, ligesom man protesterer imod, at dansk TV netop i tiden op til 40-års dagen for Danmarks befrielse har fundet det for godt at sætte en sådan film på programmet.

Fra den københavnske forening Erhvervshæmmede fra Frihedskampen

har vi modtaget en udtalelse, hvori nedlægges alvorlig protest imod, at Danmarks Radio forbereder en handling, der af mange mennesker uundgåeligt vil blive opfattet som en uanstændig besudling af frihedskampens ofre og som et ilde anbragt spark til de endnu levende modstandsfolk. Man opfordrer derfor Danmarks Radio til at skrinlægge projektet.

Sabotør om likvideringer

»BOPA«-sabotøren Uffe, der blev kendt fra TV-serien »Her er dit liv«, er blevet interviewet i »Jyllands-Posten« om sit syn på likvideringer, og han lægger ikke skjul på, at han selv har deltaget i likvideringer. Han, der hedder Hugo Horwitz, er i dag læge i Jylland og er nylig indtrådt i Frihedsfondens bestyrelse.

På spørgsmålet om, hvorvidt likvideringerne var nødvendige, svarer han: - Sabotageaktionerne var sejre, men de drejede sig om ting. Jeg har været i voldsom ildkamp med Hipo-folk på et stort autoværksted. Der fik vi da »pandet« to Hipo'er, men det var noget andet. Vi var bare dygtigere.«

»Jeg var med i hele den hårdeste periode fra februar 1944. Som jødisk flygtning var jeg tidligere kommet til Sverige. På grund af dårligt ben var jeg erklæret uegnet til militær- og civil beskyttelsestjeneste, men da jeg fik chance for at komme tilbage til Danmark og medvirke i sabotage, forlod jeg Sverige.

Sabotage-arbejde var det, man stræbte efter. Det var toppen af alt. Jeg ville være med til at bekæmpe nazisterne, ikke tyskerne.

Inden for dette hårde og voldelige arbejde hørte til en vis grad også likvideringer. Vi slog ikke folk ihjel for fornøjelsens skyld. Faktisk søgte vi at begrænse antallet. Dengang var jeg ikke læge, men man kan godt sige, at vi så på det som kirurgen, der er nødt til at foretage et indgreb.«

»Har De nogen sinde fortrudt?«

På interviewerens spørgsmål om, hvorvidt han nogen sinde har fortrudt det, han var med til, svarer Hugo Horwitz:

»Jeg tror ikke, at »fortryde« er det rigtige ord, men selvfølgelig er der ting, man godt kunne have undværet. Jeg kan godt leve med det. Sabotage-aktioner, der ikke lykkedes, har man senere efterrationaliseret, men ikke likvideringer. Jeg betragtede dem som en nødvendighed.«

Om Jane Horneysagen siger Hugo Horwitz:

»Det er meget ubehageligt. Det er en nyfignhed, jeg godt kan være foruden. Der er nogle, der går og snager i noget, der ikke kan rykkes ud af en helhed. Og efter min mening er det meget forkert, at man fokuserer på en person som Jane Horney.«

Erna Georgsen, Stationsvej 75, 9400 Nørresundby, 70 år 15. december.

Ejner Hansen, Louisevej 8, 8220 Brand, 75 år 16. december.

Jens Birch, Øresundsvej 38, 2300 Kbh. S (Neuengamme, Buchenwald) 65 år 16. december.

Keld Schieck, Bandholmsalle 70, 2610 Rødovre (Neuengamme 68.394) 60 år 17. december.

U. Sejshede, Hardenbergvej 4, 2500 Valby (Buchenwald) 75 år 17. december.

Helge Vald. Henningsen, Smalleg. 24, 2000 Kbh. F (Buchenwald) 70 år 19. december.

Eigil Buch, Gribskovvej 11, 2100 Kbh. Ø (Stutthof) 70 år 20. december.

J.C. Raahauge Jensen, Vestergårdsvej 44, 2600 Glostrup (Neuengamme, Buchenwald) 75 år 20. december.

Sonja Petersen, Uglens Kvarter 3 A, 2620 Albertslund, 60 år 20. december.

Kaj Rose, Alleg. 15 A, 2000 Kbh. F (Buchenwald) 70 år 21. december.

A. Vesterhauge, Jernbanealle 46 A, 2630 Tåstrup (Neuengamme, Buchenwald) 65 år 24. december.

Villy Kjestrup, Honorevej 36, 7000 Fredericia, 70 år 25. december.

Arne Strøh Christensen, Malurhaven 10, 2730 Herlev (Dachau) 65 år 27. december.

Henry Christensen, Sønderbrog. 125, 8700 Horsens (Stutthof) 70 år 29. december.

Holger Petersen, Lollandsg. 2, 9700 Brønderslev, 65 år 31. december.

Arne Thomsen, Th. Dahlsvej 6, 6700 Esbjerg, 60 år 31. december.

1985

C.J. Jacobsen, Bratskovvej 19, 2720 Vanløse (Buchenwald) 75 år 1. januar.

Jens Helge Aller, Skelhøjvej 11, 2800 Lyngby, 55 år 1. januar.

Ejner Chr. Udsen, Chr. Winthersvej 33, 8500 Grenå, 70 år 1. januar.

Rich. Lykke Jørgensen, Østerg. 4, 4230 Skælskør (Buchenwald) 65 år 3. januar.

Olaf Fløjstrup Sørensen, Gl. Kongevej 35 A, 1610 Kbh. V (Dachau 142.651) 65 år 3. januar.

Karl Hoyer Andersen, Saturnvej 9, Viby J, 70 år 3. januar.

Bruno Bøtke, Skovvangsvej 176, Århus, 65 år 4. januar.

Vagn Schønning, Carl Baggers Alle 77, 5250 Odense SV (Sachsenhausen 73.089) 60 år 4. januar.

Gunnar Rønnov Larsen, Stilledal 18, 2720 Vanløse, 70 år 5. januar.

Carl Emil Sørensen, Klostervænget 1, Viborg, 65 år 6. januar.

Hans Peter Paulsen, Bruuns Alle 1, 6800 Varde (Buchenwald) 70 år 8. januar.

Tage Johansen, Højholtvej 4, 9510 Haverslev, 65 år 9. januar.

- Kaj Storgaard**, Ø. Strandvej 12, 2680 Solrød Strand, 60 år 10. januar.
- Arnold B. Thomsen**, Uttrupvej 16, 9400 Nørresundby, 65 år 10. januar.
- Asta Sandager**, Knivholtvej 2, 2720 Varløse, 75 år 12. januar.
- Poul Mølbach**, Gl. Kongevej 11, 9400 Nørresundby, 65 år 12. januar.
- Henning Buhelt**, Breumvej 22, 2730 Herlev, 75 år 12. januar.
- Poul Agger Madsen**, Nyvangen 7, 8400 Ebeltoft, 65 år 14. januar.
- Lars Lilholm**, Risvängen 14, 4100 Ringsted (Buchenwald) 65 år 15. januar.
- Edith Frederiksen**, P. Skramsg. 31, 9000 Aalborg, 70 år 16. januar.
- Gert Rosa**, Randager 64, 2620 Albertslund, 65 år 16. januar.
- Knud Rosa, Morsøgade 22, 9000 Aalborg, 65 år 16. januar.**
- Frode Irmang**, På Bjerget 34, 2400 Kbh. NV (Buchenwald) 70 år 17. januar.
- Holger Nielsen**, Tyttbærvej 11, 4600 Køge (Buchenwald) 65 år 17. januar.
- Peter Clausen**, Borgerg. 13, 9000 Aalborg, 65 år 17. januar.
- Knud Plaugsoe**, Kristianiag. 22, 2100 Kbh. Ø (Neuengamme) 70 år 19. januar.
- Kjeld Staunstrup**, Hestehavevej 5, 4720 Præsto (Dachau 142.652) 65 år 20. januar.
- Chr. Lorentzen**, Aastrupvej 115, 6100 Haderslev, 70 år 22. januar.
- Ellen Rasmussen**, Kg. Eriksvej 16, 9990 Skagen, 65 år 22. januar.
- Aa. Dahl Rasmussen**, P. Knudsenlg. 14, 8900 Randers, 85 år 23. januar.
- Arvid Hemmingsen**, Tulipanvej 21, 2720 Vanløse (Dachau 141.604), sekretær i Dachauklubben, medl. af Fangesammenslutningens bestyrelse, 70 år 26. januar. Reception kl. 11-14.
- H.C. Damgaard**, Stenderup 35, 6400 Sønderborg (Neuengamme 50.364) 75 år 26. januar.
- Kathrine Kolding**, Olufsvej 11, 7000 Fredericia, 80 år 27. januar.
- Alfr. Eriksen**, Rantzausg. 28 B, 2200 Kbh. N (Neuengamme 67.101) 60 år 28. januar.
- Otto Carlé**, Fuglsang Alle 140, 2700 Brønshøj, 60 år 30. januar.
- Ragnhild Toft**, St. Kongensg. 63, 1264 Kbh. K (Ampa) 70 år 30. januar.
- Henning Søren Nielsen**, Sofienhøj 11, 2300 Kbh. S (Buchenwald) 70 år 31. januar.
- Kaj Emanuel Christoffersen**, Studentervænget 17, Horsens, 70 år 1. februar.
- Preben Hansen**, St. Karlsmindevej 103, 3390 Hundested (Neuengamme 60.761) 60 år 2. februar.
- Jørgen Remvig**, Trongårdsparken 113, 2800 Lyngby (Dachau 141.748) 60 år 3. februar.
- Margrethe Hansen**, Bornholmshg. 80, 9000 Aalborg, 65 år 8. februar.
- William Tiller**, Ø. Farimagsg. 5, 2100 Kbh. Ø, 70 år 10. februar.
- Niels F.A. Rasmussen**, Redensvej 16, 4220 Korsør (Buchenwald) 65 år 14. februar.
- Erna Jørgensen**, Lemvigvej 67, 9220 Aalborg SV, 80 år 15. februar.
- Svend Larsen**, Marselisboulevard 32, Århus, 60 år 15. februar.
- W. Bjørn Nielsen**, Kokkedal Stationsvej 41, 2980 Kokkedal, 75 år 16. februar.
- Willy Evald Holst**, Johan Kellersvej 57, 2450 Kbh. SV (Buchenwald) 65 år 16. februar.
- Ernst Aug. Nielsen**, Firskovvej 42, 2800 Lyngby (Dachau 142.620) 60 år 17. februar.
- Kurt Ørsted**, Runevej 17, Tune, 4000 Roskilde (Stutthof) 70 år 17. februar.
- J.T. Selch**, Skovbrynet 6, 4800 Nykøbing F (Buchenwald) 75 år 18. februar.
- Preben Boye**, Søholtalle 4, 8600 Silkeborg, 70 år 18. februar.
- Ove Misfeldt Sørensen**, Skolevænget 13, Dagnæs, 8700 Horsens, 60 år 18. febr.
- Mary Olsen**, Birkedommervej 89, 2400 Kbh. NV (Theresienstadt) 60 år 18. februar.

Arvid Hemmingsen fylder 70 år

Den 26. januar 1985 runder Arvid det skarpe hjørne. Han kom på et tidligt tidspunkt af besættelsen ind i aktivt modstandsarbejde. Han fik tilknytning til gruppen Holger Danske og deltog i mange sabotager og andre aktioner. Han blev arresteret på et sent tidspunkt af besættelsen og blev deporteret til Dachau, hvorfra han sammen med de øvrige skandinaviske fanger blev befriet takket være Bernadottes indgriben. Den sidste del af hele befrielsesaktionen afstod han fra, idet han på vej til interneringen i Sverige »hoppede af« i Korsør og dermed nåede at være med i de heftige aktiviteter både før og efter 4. maj.

En væsentlig del af sit otium tilbringer han på Frihedsmuseet, hvor han er avanceret til chefomviser, og selv om han for længst har drejet nøglen om til maskinværkstedet på Jyllingevej, bliver der stadig væk lavet smedjærnslysestager m.m. til gave og gevinstbrug.

Arvid er sekretær i Dachau Klubben og klubbens repræsentant i Sammenslutningens bestyrelse, hvor han har skaffet sig mange venner på grund af sit smilende og venlige væsen.

Dachau Klubben gratulerer med den runde fødselsdag.

PN

BLOMSTERFONDEN

Kære kammerater, jeg minder jer endnu en gang om, at jeg samler frimærker sammen til vores blomsterfond. Gør mig den tjeneste og se i jeres gemmer og klip frimærkerne af og send dem til mig. Alt kan bruges, både danske og udenlandske. Jeg skal nok lave dem til pæne blomster til Ryvangen. Gør det nu i dag. Mange bække små...

Jeg ønsker alle en glædelig jul og et godt nytår. Tak alle sammen.

Ib Lærche, Immerkær 25, 2650 Hvidovre.

Tlf. (01) 75 58 03.

**DAELLS
VAREHUS**

Gutenberghus

Four thick, solid black horizontal bars are stacked vertically below the main text block, serving as a design element or separator.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Oktober

Fra Fangesammenslutningens møde i oktober:

Man drøftede spørgsmålet om 40-året for Danmarks befrielse. Formanden, Oskar Verner, ville undersøge muligheden for at gennemføre et arrangement for fangeforeningerne i den forbindelse.

Det oplystes, at højtideligheden i Ryvangen den 4. maj 1985 sluttes med fakeltog til Gentofte Rådhus, hvor der bliver samvær med servering.

Det vedtoges, at Fangesammenslutningen den 5. maj lægger krans på de centrale mindesteder i København. Med henblik på de lokale mindehøjtideligheder vedtoges det, at foreningerne i provinsen ved henvendelse til Oskar Verner gratis vil få tilsendt kransbånd, og foreningerne må så selv sørge for krans eller blomster.

Der blev givet en række meddelelser fra foreningerne:

Foreningen Gestapofangerne fra Besættelsen har haft en god generalforsamling, hvor bestyrelsen blev genvalgt.

Formanden for Buchenwaldforeningen, Hans Andersen, omtalte arrangementerne omkring 40-års dagen for 19. september. Der blev fra flere sider på mødet udtalt anerkendelse af det godt gennemførte arrangement. Buchenwaldforeningen i København har det traditionelle andespil den 21. november på politistationen på Bellahøj.

Neuengammeforeningen har haft en vellykket efterårsfest med 90 deltagere.

Landsforeningen Gestapofangerne har repræsentantskabsmøde i november og arrangerer som hidtil højtidelighed i Ryvangen juleaften.

Hannover-Stöcken-gruppen holder i anledning af 40-året for befrielsen sit årsmøde den 20. april i Horsens.

Vedrørende bladet blev det oplyst, det nu har ca. 2400 abonnenter. Det vedtoges at fremstille en brochure i 3000 eksemplarer om bladet.

Generalforsamling

Buchenwaldklubben afholder ordinar generalforsamling tirsdag den 29. januar 1985 kl. 19.30 i kantinen, politistation 2, St. Kongensgade 100.

Dagsorden i henhold til vedtægterne.

På valg er: bestyrelsesmedlemmerne Kjeld Jensen, Johs. Damsgård og V. Soltoft samt suppleant V. Kronhjem, og revisor V. Andreasen. Der forventes genvalg.

Evt. forslag, der ønskes behandlet, må være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.

Af aktiviteter, påtænkt i 1985, er der stiftelsesfesten den 19. september, hvor klubben fylder 40 år. Endvidere er der planer om at gentage en rejse til Leipzig med besøg i Buchenwald m.v., og arbejdet hermed er påbegyndt. Nærmere med hensyn til tidspunkt, pris m.v. vil formentlig foreligge til generalforsamlingen. Medlemsaften og andespil tænkes gennemført under de sædvanlige former.

Med venlig hilsen
BESTYRELSEN

Kammeraternes Hjælpefond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

DACHAU

Fællesrejse til Dachau i april 1985

Den internationale Dachau Komité forbereder en storstilet mindehøjtidelighed på 40 års dagen for lejrens befrielse og har opfordret vores organisation til at deltage i arrangementet.

I den anledning arrangerer Dachau Klubben en bustur til Dachau fra 26/4 til 1/5 1985. Der startes fredag den 26. april kl. 6.30 ved Hovedbanegården, og der overnattes på hotel i Hildesheim. Næste dag fortsætter vi til Ingolstadt, hvor vi skal bo i 3 dage. Fra denne by til den tidligere Dachau-lejr er der små 50 km, og allerede søndag den 28. april kører vi til lejren til den store mindehøjtidelighed, idet disse altid afholdes på den søndag, der ligger nærmest ved den 29/4. Men vi besøger også lejren om mandagen og kan afholde vor »egen« højtidelighed på selve 40 årsdagen. Vi har her gode muligheder for at se det meget, der er bevaret fra dengang, besøge museet m.v. og i det hele taget give os god tid til at se os omkring. Næste dag starter hjemturen. Vi får igen en overnatning undervejs og er i København den 1/5 om aftenen ved 22-tiden, altså hjemme så betids, at der er mulighed for at deltage i mindehøjtidelighederne i Danmark 4-5/5 1985.

Takket være arrangørernes store velvilje vil denne tur kunne gøres for kr. 1.250,- alt incl. d.v.s. bus, færge, hotelophold med fuld forplejning undervejs, startende med frokost den første dag og aftensmad den sidste. Det er arrangørerne fra 1975, den tidligere ejer af Dan-Espres, frøken Evelyn Petersen og vognmand Clausen fra Skjern (bedre kendt som »Claus«), der har tilbudt at ordne turen for os. Claus kører selv, og alle, der var med i 1975, ved, at bedre

chauffør og rejseleder i een person findes ikke. På hotellet i Ingolstadt er der nogle værelser med eget toilet, som kan reserveres mod tillæg, ligesom der også må regnes med enkeltværelsetillæg.

Bindende tilsagn om deltagelse ved indbetaling til depositum kr. 250,- pro persona inden udgangen af januar 1985 til Dachau Klubbens kasserer, Erik Richter, Klarup Kirkevej, 9270 Klarup, girokonto 6.45.87.18. Checks og andre betalingsmidler modtages naturligvis gerne, også af formanden, Poul Nielsen, Bjernedevej 40 A, 2700 Brønshøj, tlf. (01) 74 26 35, der i øvrigt er parat med yderligere oplysninger. Sidste frist for indbetaling af restbeløbet for turen er 31. marts 1985, og selv om turen er arrangeret for tidligere Dachaufanger, vil kammerater fra andre fangeforeninger være meget velkomne til at deltage i det omfang, pladsen tillader.

P.b.v.
Poul Nielsen

ERHVERVSHÆMMEDE

AALBORG

Den nye mindelund indvies den 4. maj 1985

Erhvervshæmmede, Aalborg, afholdt torsdag den 25. oktober 1984 en velbesøgt generalforsamling i lokalerne Østerbro 38, Aalborg.

Formanden A. J. Jørgensen (Åbo) omtalte ved indledningen, at 11 af vore kammerater i årets løb var afgået ved døden og udtalte et æret være deres minde.

Derefter rettede han en tak til de forskellige udvalg for deres arbejde for foreningen. Omsorgsudvalget havde haft et travlt år med besøg med en blomsterhilsen, da mange af vore kammerater i årets løb har været syge hjemme, eller indlagt på sygehus.

Festudvalget havde i år arrangeret en vellykket sommerudflugt til Nordso Centret i Hirtshals. Oplysningsudvalget har haft et travlt år med afholdelse af foredrag om besættelsestiden i skoler og ungdomsskoler. Børnene og de unge har været meget interesserede i disse foredrag.

Åbo omtalte derefter arbejdet med en ny Mindepark i Aalborg og takkede

JOHAN TØGE JENSEN A/S

2, SKELBÆKGADE - DK-1717 KØBENHAVN V

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

PRÆMAL ApS

— Et spændende værksted for maling og lakering af såvel gamle som nye møbler, døre, skabslåger og alt andet inventar, som kan afmonteres.

35 års erfaring stilles
uden forbindende til
Deres rådighed.

Aftal tid
med vor
malermester-konsulent,
Ingolf Sørensen, på
(02) *94 34 16

MONBERG & THORSEN A/S

bygger nyt,
renoverer,
hurtigt og økonomisk!

Bremer Sørensen for det store arbejde, han allerede har udført. Aalborg kommune har stillet en grund til rådighed. Det er hensigten, at der skal lægges en sten for hver enkelt fra Aalborg og Omegn, der mistede livet under besættelsen enten som modstandsmand, sømand, fisker, KZ-fange eller tilfældigt skudt af tyskerne. Til dette formål har foreningens medlemmer ydet 90.000 kr., således at der nu er midler til de enkelte sten med navne på de døde. Det er endvidere tanken, at der skal rejses et fælles monument, men dette må bero, til der er skaffet midler til dette. Der er forhandlinger med Aalborg kommune om, at jordarbejdet kan udføres under jobkabelsesordningen. Foreningen håber, at første del af Mindeparkprojektet kan være klar til 4. maj 1985.

Med hensyn til foreningens virke på det sociale område henviste han til Børge Jensen, der har udført et strålende arbejde på dette område.

Børge udtalte derefter, at han havde troet, at det var slut med nye sager, men det forløbne år har vist, at dette ikke var tilfældet. Vi har i år rejst 30 nye sager og 26 sager er genrejst samt 10 enkesager. 6 sager er blevet anket. Vi har fået afgørelse på 32 sager, 30 genrejsninger, 10 enkesager samt 6 ankesager, hvoraf de 3 var negative.

Bestyrelsesmedlemmerne på valg blev genvalgt. Kassereren gennemgik regnskabet, der blev godkendt. Det fremgik af regnskabet, at foreningen har et kasseoverskud til at imødegå dalende indtægter med.

BERNADOTTEGÅRDEN I ROSKILDE

BERNADOTTEGÅRDENS VENNER ROSKILDE

Vi ønsker alle venner og gode kammerater en glædelig jul og et godt nytår.

Vi håber at se mange af Jer i det nye år.

Med kærlige hilsner
Beboere og personalet

SIJÆLLANDSAFDELINGEN

Nytårsfest afholdes lørdag den 5. januar 1985 i lokalerne Mitchellsgade 19, 5. (der er elevator).

Tilmelding til formanden Jens Thomsen (01) 50 48 61 eller til Axel Lauritzen (02) 88 12 42.

Juleaften i Ryvangen

Juleaften arrangerer Landsforeningen Gestapofangerne som de foregående år en kort højtidelighed i Mindelunden i Ryvangen. Højtideligheden begynder præcis kl. 16 og varer nøjagtigt en halv time.

Juletalen holdes i år af kontorchef Frode Toft, Frihedsfonden. Højtideligheden ledes på landsforeningens vegne af Axel Lauritzen.

JULEN I ÅRHUS

Traditionen tro lægges der blomster og kranse den sidste søndag før jul. Højtideligheden begynder ved Domkir-

ken, hvor der lægges en krans kl. 11. Derefter lægges der blomster ved mindesmærkerne på Vestre Kirkegård, ved 4. Maj Kollegiet og Skæring Hede.

P.M.

Repræsentant- skabsmøde

Landsforeningen Gestapofangerne holdt 3. og 4. november sit ordinære repræsentantskabsmøde i København. Mødet fik et meget vellykket forløb og havde ca. 30 deltagere.

Sjællandsafdelingens formand, Jens Thomsen, bød velkommen og udtrykte glæde over, at mødet holdtes i København, så den genetablerede Sjællandsafdeling kunne mødes med repræsentanterne fra provinsen.

Derefter åbnede landsforemanden, Christen Karstensen, Haderslev, mødet og takkede Sjællandsafdelingen for det gode forarbejde. Til dirigent valgtes Else Drejer, Hørsholm.

I beretningen omtalte landsformanden bl.a. de mange arrangementer, afdelingerne havde gennemført med gode resultater. Det drejede sig bl.a. om Sjællandsafdelingens vellykkede rejse til Polen, der nu har givet blod på tanden til at planlægge en rejse til Paris og Strasbourg. Landsforeningen deltog også i den store lysfest i Haderslev med efterfølgende arrangementer bl.a. i Frøslev. Århusafdelingen har haft en god tur til Kolding, Padborg og Ladelund-

Fra Gestapofangerne repræsentantskabsmøde den 3. november.

lejren. Randersafdelingen har på landsforeningens vegne udført et stort arbejde i forbindelse med restaureringen af pladsen omkring mindestenen for Hvidsten-gruppen, og den store højtidelighed på 40-års dagen for henrettelsen af Hvidsten-folkene. Landsformanden rettede en tak til Randersafdelingen for det udførte arbejde og en særlig tak til den nye afdelingsformand Erik Andersen, som samtidig blev budt velkommen i repræsentantskabet. Randersafdelingen har også gennemført en vellykket udflugt til Neuengamme, hvor man besøgte det nye Dokumentenhaus og som nogle af de første var på besøg i Klinkerwerkes store bygning, der var åbnet for besøgende dagen i forvejen. Sjællandsafdelingen har også gennemført flere arrangementer, bl.a. for nylig med et besøg i Folketingets lokaler.

Formanden omtalte også bladet og rettede en tak til de to redaktører. Det er et godt blad, vi har, og som vi kan være bekendt, og det er et aktiv, som vi ikke kan undvære for at bevare kontakten. Der blev også rettet en særlig tak til Axel Lauritzen, der stadig på landsforeningens vegne forestår den årlige julehøjtidelighed i Ryvangen.

Ib Lærche overbragte hilsen fra Neuengammeforeningen og ønskede deltagerne et godt møde.

Jens Thomsen bragte en hilsen fra Buchenwaldforeningen, hvis repræsentant havde sendt afbud. Omtalte nyordningen af pasningen i Mindelunden i Ryvangen, og fandt, at ændringen synes at have medført en forbedret vedligeholdelse. Omtalte Polensturen og den udflugt, afdelingen havde haft til Lolland. I december gentager vi traditionen med et julearrangement på Bernadottegården, og i januar holder vi nytårsfest.

Frode Toft gav oplysninger om de foreløbige planer for højtideligholdelsen af 40-års dagen i 1985.

Per Madsen, Århus, beklagede de angreb, overlæge, dr.med. Johs. Holm i radioen havde bragt på Bernadotte.

Der blev fra flere sider givet udtryk for, at Fangeforeningerne ikke bør gå ind i en debat om Bernadotte.

Axel Lauritzen, Lyngby, takkede for beretningen og gav en redegørelse for planlægningen af julehøjtideligheden i Ryvangen.

Der blev fremsat et spørgsmål om striden omkring den københavnske forening af Erhvervshæmmede, men formanden erklærede, at vi ikke kan blan-

ANTON LASSENS EFTF. aps

MALERMESTER K. SALLING MØLLER

Grundlagt 1887

Håndværkervej 7 . Telefon 08-12 00 99 . 9000 Aalborg

RAHBEKFISK

(P. RAHBEK HANSEN) A/S

FILLET FACTORY COLD STORE & FREEZING PLANT
DK-7000 FREDERICIA . DENMARK

VI KLARER DERES AFFALDSPROBLEMER

LEVIN

TLF. (01) 67 11 77

de os ind i eller tage stilling til andre foreningers problemer.

Beregningen blev derefter godkendt.

Regnskab og valg

Landskassereren, Else Bentzen, Randers, aflagde regnskabet, der udviste indtægter på godt 19.000 kr. og udgifter på godt 24.000 kr., hvorefter formuen er ca. 20.000 kr.

Erik Andersen, Randers, takkede landsforeningen for det økonomiske tilskud, afdelingen havde fået i forbindelse med arrangementet i Hvidsten.

Regnskabet blev derefter enstemmigt godkendt.

Det vedtoges at bevare afdelingernes kontingent til landsforeningen uændret, medens de direkte medlemmer af landsforeningen får forhøjet deres kontingent til 50 kr. årligt. Punktet »Indkomne forslag« bortfaldt. Der var ingen forslag indkommet.

Ved valget af formand genvalgte Christen Karstensen med akklamation. Else Bentzen, Randers, og Mogens Petersen, Vordingborg, genvalgte til landsstyrelsen også med akklamation. Revisorerne Per Madsen, Århus, og Elisabeth Thorsen, Ebeltoft, blev ligeledes genvalgt. Det samme gjaldt revisorsuppleanten Erik Andersen, Randers.

Det vedtoges, at næste års repræsentantskabsmøde tilrettelægges af Randersafdelingen.

Ved mødets slutning takkede Christen Karstensen for genvalget. Det har været et godt møde, og vi kan være glade for, at det går så godt i vore afdelinger. I forbindelse med mødet var Sjællandsafdelingen vært ved en gang god skipperlabskovs.

Aftenfest og udflugt

Om aftenen havde Sjællandsafdelingen arrangeret en meget vellykket fest, der samlede henvendte hundrede deltagere. Der blev serveret en fremragende middag. Derefter var der en fornem underholdning ved en flot spansk dansegruppe på 5 personer, der viste flamenkodans. Og så var der dans til midnat.

Den følgende dag (søndag) samledes repræsentantskabet til en frokost, hvor det igen var Sjællandsafdelingen, der var værter. Derefter kørtes i bus til havnen, hvor Amaliehaven blev besøgt, og der blev aflagt besøg i Frihedsmuseet. Køreturen gik så videre til Ryvangen, hvor landsformanden nedlagde en krans, og dagen sluttede derefter med en køretur i det gode vejr ad Strandvejen

til Klampenborg, og turen endte ved Hovedbanegården, så de jyske deltagere kunne nå deres tog.

Alt i alt et vellykket og positivt repræsentantskabsmøde, der på udmærket måde blev indrammet af de arrangementer, Sjællandsafdelingen stod for.

-t

SJÆLLANDSFORENINGEN

Mandag den 22. oktober 1984 havde Sjællandsforeningen arrangeret et besøg i folketinget, hvor vi mødtes med fhv. forsvarsminister Poul Søgaard og spiste en hyggelig middag i Snapstinget sammen.

Over 50 medlemmer var mødt op. Kl. 19.00 var der rundvisning i folketinget ved to unge, særdeles kompetente omvisere, der gav os en fyldig og meget interessant orientering om selve folketingsbygningens historie. Vi så Vandrehallen og fik forklaring om de mange morsomme inskriptioner. I Vandrehallen så vi også Rigets forskellige grundlove. Dernæst besøgte vi det smukke samtaleværelse med de mange fornemme malerier samt kunstgenstande, som folketinget har modtaget som gaver i tidens løb. Vi så den tidligere landstingssal samt den nuværende folketingssal. Vi fik forklaring om de mange malerier og buste af tidligere statsministre og andre fremtrædende politikere.

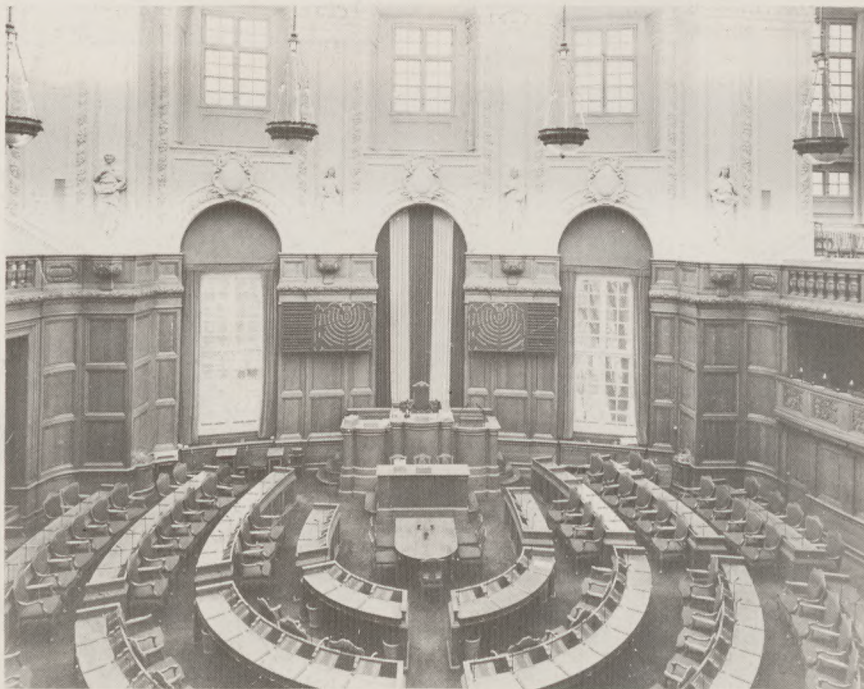
Dernæst samledes vi kl. 20.00 med Poul Søgaard, der i socialdemokratiets gruppeværelse fortalte os om tingets arbejde og om hjemmeforsvaret og gav os et indblik i Danmarks forsvarspolitik. Efter dette meget fyldige og interessante foredrag, var der lejlighed til at stille spørgsmål, hvilket adskillige af de fremmødte da også gjorde. Aftenen sluttede lidt over kl. 22, og der var almindelig enighed om, at det havde været en meget hyggelig og indholdsrig aften.

P.S. Sjællandsafdelingen har fået foræret en dirigeret klokke af vore medlemmer Kran og Johannes Jensen. Denne klokke blev indviet i folketinget under vort besøg, det kunne ikke ske et bedre sted.

KOLLEGIERNE

Oberst Nils Berg, gammel Portafange og tidligere chef for Hærens Officersskole, har overtaget posten som formand for 4. Maj Kollegiet i København. Han afløser professor, dr.phil. Kr. Glammann, som har ønsket sig afløst efter mange år først som kollegiets efter og derefter som bestyrelsesformand.

Vi besøgte Folketingets mødesal.

Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen

Efterårsfest med afvekslende program

Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen afholdt efterårsfest i Svane-møllens restaurant den 26. oktober.

Formanden, Solveig Skjøtt indledte med at holde en smuk og varm festtale, der særlig var henvendt til aftenens hædersgæst, forstander Torben Nielsen, Bernadotttegården i Roskilde. Han var inviteret sammen med sin frue, der desværre var forhindret i at være til stede på grund af sygdom. Torben Nielsen fik tre hurraer samt som gave en Holme-gårds pokal med initialer.

Torbe Nielsen takkede rørt både for gaven og for, at han var inviteret som hædersgæst. Man forstod gennem hans tale, at ældre og syge Gestapofanger er i gode hænder, både hos ham og hos hans medarbejdere.

Et par fødselarer fik hver fødselsdags-sangen, og der var desuden til aftenen forfattet to sange. Den ene var skrevet af Solveig Skjøtt, og den gik på melodien fra Frihedssangen. Dens indhold kunne godt stå mål med selve Frihedssangen. Den anden var en udmærket sang om Hitler, skrevet af Lilian Johannesson.

Vi fik dejlig mad, og vi hyggede os godt sammen. Vi var ret mange, nemlig omkring de 70. Efter spisningen blev der spillet op til dans til musik af en glimrende hammondorgel-pianist. Hans melodier var for folk på fyrrer og derover.

I pausen var der lotteri med mange gode gevinster. Det var et godt indslag i aftenen, for det var med til at sætte humøret i vejret, så det blev i det hele taget en dejlig aften.

Julie og Ove Høgh

Smidstruphytten

Så er tiden kommet, hvor vi skal tilrettelægge ferien for 1985. Huset har i det forløbne år været beboet det meste af året, og da vi også for den kommende sæson venter mange ansøgninger, beder vi kammerater skrive i god tid.

For at komme i betragtning, skal man have været indsat i danske eller tyske fængsler eller koncentrationslejre som følge af aktiv indsats i modstandskampen under besættelsen og være registreret i Frihedsfonden/Sikringsstyrelsen.

Ansøgningen skal indeholde oplysninger om foreningsmedlemskab, hvis foreningen er medlem af Sammenslutningen af dansk fanger fra 1940-45 og om fængsel/kz-lejr.

Der gøres opmærksom på, at medlemmer af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen har første ret til huset, ligesom disses medlemmer med egne skolesøgende børn har forsteret i skoleferien. Skulle der blive plads, kan kammerater fra andre foreninger, der er tilsluttet Sammenslutningen, og de i øvrigt opfylder ovenstående betingelser, komme i betragtning med et ophold.

Opholdet er gratis, men man bedes venligst sende et beløb til kassereren på det medfølgende girokort, idet el jo, som alle ved, er blevet meget dyrt.

Ansøgning om ophold sendes til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse senest den 15. januar 1985.

Husk oplysninger og telefonnummer.

Generalforsamling

Generalforsamlingen den 3. oktober i Nyropsgade åbnedes af formanden, Solveig Skjøtt, og man mindedes de kammerater, der var døde i årets løb.

Til dirigent valgtes Jacob Jensen.

Derefter oplæstes protokollen af sekretæren Poul Brandt. Den blev enstemmigt godkendt.

Formanden aflagde derefter beretning om de aktiviteter, der var foretaget i årets løb. Kunne meddele, at foreningen havde fået 23 nye medlemmer. Den 26.10. ville man afholde efterårsfest i Københavns Amatørsejlkklub, og der var allerede meget stor tilslutning. Omtalte nogle af de festligheder, der vil blive afholdt i 40 året for befrielsen den 4.-5.

Aabenraa Rederi A/S

Finlands-Konsulat

P. F. CLEEMANN
SKIBSMÆGLERFORRETNING
AABENRAA
telgr. •Cleemann•
tlf. (04) 62 21 82 - telex 52 111

DÆKKO

PRESENING KOMPAGNI A/S

Tlf. 01 - 28 80 60

Hoveddepot:
Kablejevej 32-34
2700 København
Brønshøj

SPAREKASSEN SØNDERJYLLAND

-Vi sætter nyt igang...

maj næste år.

Foreningen ville således afholde en mindehøjtidelighed ved Helligåndskirken den 4. maj. Senere på dagen ville der blive afholdt et folkemøde på Rådhuspladsen.

Fakkeltog til Gentofte Rådhus

Kammeraternes Hjælpefond har modtaget en indbydelse til en sammenkomst for 400 tidligere fanger og modstandsfolk på Gentofte Rådhus efter mindehøjtideligheden i Ryvangen den 4. maj. Man skulle gå derfra i fakkeltog med et hjemmевærnsorkester i spidsen.

Udvalget for dette arrangement, som formanden var med i, havde afholdt et møde i Frihedsmuseet, og man var der enedes om at anmode de forskellige foreninger om at sende et rundspørge til sine medlemmer af fanger og modstandsfolk, hvem der ønskede at deltage i marchen ca. 40-45 minutter. De personer, der ikke kan klare det, ville blive befordret i bus. Marchen skulle afgang kl. 21.00.

Man besluttede, at kun to faner, Dannebrog og Frihedsfanen, skulle deltage i optoget. Kun kammerater med indbydelseskort kan deltage, og kortet skal medbringes ved udlevering af fakler og ved indgangen til Gentofte Rådhus.

Den 5. maj vil der blive afholdt en mindegudstjeneste i Vor Frue Kirke kl. 10.

Der forhandles om en eller anden festlighed senere på dagen, men sted, tid og selve arrangementet er endnu ikke fastlagt.

Statsministeriet påtænker også at yde hvert offer for besættelsen et eller andet beløb, eventuelt en forhøjelse af hædersgaven.

Formanden sluttede med at takke medlemmerne for mange dejlige breve og takkede bestyrelsen for godt samarbejde. Beretningen blev enstemmigt godkendt.

Bernth Johannesson oplæste regnskabet, da kassereren var fraværende. Et fint regnskab som også blev godkendt.

Alle valg var genvalg med akklamation.

Under eventuelt oplyste formanden, at Smidstrup-hytten havde været fuldt belagt i det forløbne år.

Derefter takkede formanden dirigenten for godt ledet møde. Aftenen sluttede med kammeratligt samvær.

Mindesten over frihedskæmper

En mindesten over en falden frihedskæmper afsløredes fredag den 23. november kl. 14 ved Skovriderkroen i Charlottenlund nord for København.

Frihedskæmperen var løjtnant Knud Skov, som var medlem af en modstandsgruppe, der under besættelsen foretog våbentransporter fra Sverige til Danmark.

Den 23. november 1944 om eftermiddagen blev han ud for Skovriderkroen dræbt af et skud, som ved en fejltagelse blev affyret af en anden modstandsgruppe.

Knud Skovs søster, fru Else Aamand, Helsingør, afslørede mindestenen, og der blev talt af Frihedsmuseets leder, Jørgen Barfod, og af en af den faldnes nære kammerater fra modstandsbevægelsen, malermester Erik Lindstrøm, København.

En kreds af gamle modstandsmænd fra hele landet har taget initiativet til rejsningen af dette mindesmærke.

RECEPTION OG Udstilling PÅ SILKEBORG RÅDHUS

I anledning af udsendelsen af bogen »Distrikt 14, Silkeborg« samledes den 21. november vel henved 100 indbudte til receptionen, der indledtes med afspilningen af et lydband, der sluttede med meddelelsen om, at distrikt 14 skulle i aktion.

Talerstolen stod lige ved siden af det dannebrogslag, som nedkastningsfolkene havde skænket Silkeborg kommune efter befrielsen. Det hænger i smuk ramme foran indgangen til byrådsalen. Flere havde ordet, således Bertel Kring, dengang Silkeborg, nu Århus. Han oplyste bl.a., at flere af deltagerne i receptionen havde været aktive i grupperne, men de havde ikke set hinanden »siden dengang«. Han sluttede med at sige: - De mænd, som bogen handler om, udførte hellere selv det grove arbejde, end de overdrog det til andre. De gjorde deres indsats ud fra religiøse og nationale motiver og ikke ud fra politiske.

Desuden havde Kofoed (dæknavn for Jens Krabbe Nielsen), læge Ove Hoegh-Guldberg med dæknævnet Ørn (tidligere Gjedved, nu Stensballe ved Horsens), Judithe Boock og Lars Peter Sørensen ordet.

Der var indløbet telegrammer fra Toldstrup, der nu bor i Spanien og fra Bøgh (Henning Ross Jensen), der nu bor i Canada.

Vistnok alle benyttede lejligheden til at studere særudstillingen i nederste etage. Den var ret omfattende. Bl.a. var der ikke færre end tre containere, en udfoldet faldskærm, en brudekjole, der var syet af stof fra faldskærm samt ret mange gode fotos.

F-k.

NYNAZIST SIGTES FOR MORD

I Nürnberg er der rejst tiltale mod den vesttyske nynazist Karl-Heinz Hoffmann for dobbeltmord. Ifølge anklagerne har han forsøgt med udgangspunkt i Libanon og med bistand af P.L.O. at skabe en højreekstremistisk terrorgruppe, der skulle være redskab i forsøgene på at omstyrte det nuværende vesttyske demokrati.

Statsadvokaten har i retten fremlagt indicier for, at Hoffmann har givet en af sine tilhængere ordre til at myrde den jødiske forlægger Shlomo Lewin og dennes veninde Frida Poeschke i december 1980.

Hoffmann og hans medanklagede samleverske Franziska Birkmann skal have udrustet den godt 20-årige Uwe Behrendt med en maskinpistol og maskeforud for drabene.

Hoffmann udtrykte sin foragt for anklageren og dommerne, og han erklærede, at 80% af anklagen er opdigtet.

Dronningen på besøg i Frøslevlejren

Dronning Margrethe aflagde i slutningen af oktober besøg i Sønderjylland og benyttede lejligheden til også at besøge Frøslevlejren. Selv om besøget var uofficielt, blev der alligevel gjort noget ud af besøget.

Dronningen blev budt velkommen af amtsborgmester Kr. Philipsen, hvis datter overrakte majestæten en buket blomster i efterårets farver.

Lederen af Frihedsmuseet i København, hvorunder Frøslevmuseet formelt sorterer, lektor Jørgen H. Barfod, tog ligeledes imod og var vejviser for dronningen under en rundgang i lejren og i Frøslevmuseet. For de tilstedeværende var det tydeligt at mærke, at dronningen var interesseret i besøget, ligesom museets oplysninger om grev Folke Bernadottes indsats blev nøje studeret.

»Dødens tunnel«

Kører man fra Klagenfurt i Østrig ind i Jugoslavien passerer man på grænsen Loibl-passet.

I dag går vejen gennem en tunnel, delvis bygget af KZ-fanger på udekommando fra KZ-lejren Mauthausen.

På jugoslavisk område, kort efter tun-

nellens udmunding, ser man på vejens højre side en mindsten ved navnet »Mauthausen« samt grundmurene til lejrens barakker og en kælder med mindeplader.

På venstre side af vejen er rejst et mindesmærke med mure, der peger ind mod

et centrum med en bronzefigur, der viser et menneskeskelet. På den ene mur fandt jeg en mindeplade over norske kz-fanger, men ingen over danske. Måske har der ikke været danske fanger her.

Mindesmærket var enkelt og smukt - men dystert, hvilket tydeligt mærkedes på rejseselskabet, ligesom vejret også understregede dystreheden - mørke og silende regn midt på dagen.

Tunnelarbejdet skal have kostet mange fanger livet, men det skulle være lykkedes for enkelte at flygte over til Titos styrker, som havde deres stillinger knap en km fra lejren. Disse stillinger kan endnu i dag ses kort fra vejen mod syd, sprængt ind i klipperne.

Loibl-lejren og tunnelarbejdet er beskrevet i en bog af den franske forfatter Andre Lacaze: »Dødens tunnel«, udkommet i 1980 på dansk (forlaget Forum). Den skal jeg have læst nu!

Preben Feddersen

NYNAZIST EFTERLYST

HAMBORG 5/11. Den 23-årige nynazist Andreas Sachse fra Bad Segeberg efterlyses nu i hele Forbundsrepublikken, efter at han natten til fredag skød på en politibetjent i Stade ved Elben. Sachse sigtes for dragsforsøg, tyveri og ulovlig våbenbesiddelse.

Den efterlyste nynazist var sammen med en jævnaldrende kammerat, da han skød på betjenten, men kammeraten blev anholdt ved et trafikkontrol i nærheden af gerningsstedet samme nat og sigtes for meddelagtighed ved drabsforsøget og syv tyverier. De to mænd er kendt som nære medarbejdere til et af topnavnene i den nynazistiske bevægelse i Vesttyskland, Michael Kühnen.

Sammen med Sachses 17-årige veninde var de to nynazister natten til fredag undervejs i en stjålet Mercedes 280, da de blev standset af en politikontrol. I bilen fandt politiet senere et gevær, to pistoler, en revolver, ammunition, et stilet, to radiosendere og modtagere samt en stålhelmet. Våben og ammunition stammer formentlig fra et indbrud i en våbenforretning i Lüneburg den 31. oktober.

Også i den anholdtes lejlighed i Hamborg har politiet fundet et større våbenlager samt over 1.000 skud ammunition. Den 22-årige har ifølge politiet ligeledes været involveret i en række nynazistiske aktiviteter i området omkring Frankfurt.

NPD-møde

München (dpa) 5/11. Beskyttet af sikkerhedsfolk og under højlydte protester holdt Tysklands Nationaldemokratiske Parti (NPD) i weekenden landsmøde i München. Flere end 1.000 tilhængere fejrede samtidig partiets 20 års eksistens.

Ved en mod-demonstration, som Foreningen af Nazi-forfulgte og Forbundet af Antifascister (VVN) råbte ca. 300 mennesker i kor: »Ud med nazisterne!« og »Tyske politifolk beskytter fascisterne!« Fire unge blev i den anledning kortvarigt anholdt.

Partiformanden Martin Mussgnug, kritiserede i overværelse af 350 delegerede og 700 gæster alle Bonn-partierne og stillede i udsigt, at NPD i 1987 vil forsøge at blive repræsenteret i forbunds-dagen.

Ifølge egne oplysninger har partiet knapt 10.000 medlemmer. Myndighederne regner med 6.000.

DAGENS SMIL

Da Adolf var på sejltur

I min gruppe morede vi os meget over følgende fortælling: Adolf var under sit ophold på Ørnereden ved Berchtesgaden i det sydligste Tyskland taget ud på en sejltur på Königssee. Et stykke ude befalede han, at båden skulle standse. Her var der et meget kraftigt og klart ekko, og - overtroisk som han var - ville han nu spørge.

Først råbte han: Wer regiert die grosse Welt? Ekkoet svarede: Roosevelt.

Anden gang: Wer bestimt den Frieden? Ekkoet svarede: Eden.

Men alle gode gange er tre, så Adolf klemte på igen: Wer ist die grösste Nation? Og til hans raseri svarede ekkoet: Zion.

(Die grosse Welt = Den store verden. Frieden: Freden. Zion = Jøderne).

Forrige sommer gennemkrydsede jeg Sydtysskland, og da sejlturen på Königssee virkelig er en oplevelse, tog min lille familie og jeg ud på turen. Et godt stykke ude standsede båden, en trompetblæser gik midtskibs, blæste en strofe, holdt inde, og ekkoet gentog meget tydeligt. Han gjorde det nogle gange - og så gik hatten rundt, så han kunne få en ekstraskilling for sin ulejlighed.

Jeg havde vældig lyst til at fortælle den lille historie, men jeg gjorde det ik-

ke. Tyskerne i båden ville nok ikke finde den nær så morsom, som vi i vor illegale gruppe i Danmark under okkupationen.

Svajeren

Og så er der historien om svajeren, der jo havde det tilfælles med sine kolleger, at han var mundrap - og havde sans for humor. Nu kom der i Københavns centrum marcherende en afdeling tyske soldater under beskyttelse af én dansk politibetjent. Det syn kunne svajeren ikke stå for, så han råbte til den danske betjent: - Har du fanget dem allesammen, ene mand?

F-k

BØGER

OM AT SLÅS FOR EN FORHADT SAG

Franz Wingender: Krigens lænker. Dansk sydslesvigsk dagbog 1939-44. 212 sider, 150 kr. Rosenkilde & Baggens forlag.

Den 66-årige fhv. leder af Dansk Sundhedstjeneste i Sydslesvig, Franz Wingender, udsendte for et års tid siden en interessant bog »Mit danske liv« om, hvordan det har været at være dansk i det tyske Sydslesvig 1920-50. Nu kommer så hans krigsdagbog, »Krigens lænker« om hans deltagelse i Hitlers felttog på både Øst- og Vestfront, og hvordan han sluttelig bliver kasseret efter en række alvorlige skader og mange operationer. Bl.a. får han et nyt ben. Han ud-

penstler ikke krigens gru, understreger han, ser ikke noget formål med det. Han har i det hele taget forkortet fra sine dagbøger. Men stærk og sandfærdig læsning er det. Utroligt nok så klare indtryk man får fra den hårde tid, og hans eget billedmateriale er også godt.

I forordet siger Franz Wingender bl.a.: »Afgørende under alle forhold blev den enkeltes kamp for at bevare sin egen menneskelige holdning, at oprettholde troen på en mening med tilværelsen og at fastholde håbet om engang igen at kunne leve i fred og frihed med netop menneskelighed i højsædet. Her lå mit problem - og jeg tror alle mine danske kammeraters: - i pligten og tvangen dog at være sig selv og sit eget tro.«

Det danske mindretals ledere var, naturligt nok, i perioden 1920 og fremefter, men frem for alt under Hitler fra 1933, bange for, at for mange unge fra de danske rækker skulle udvandre. Alt så måtte man tage den tunge, forhadte tyske militærtjeneste med, som Hitler jo genindførte fra 1935. Men arbejdstjenesten, som var så grov en nazistisk indoktrinering, søgte de danske ledere at skåne deres unge for. Men magthaverne i Berlin sagde nej. Også dagbogens forfatter måtte i arbejdslejr i 1939, og snart var han overført til soldateruddannelsen og gjorde tre år med på fronterne i såvel øst som vest, til han hårdt såret blev hjemsendt i 1944.

En prunkløs, manende og stærk bog. Her råbes aldrig højt, som det er blevet vane for velfærdsstatens forkaelede borgere. Her er livet mere farligt, krævede og enkelt. Det danske mindretal skrum-

Fra skrækkens gade med skyts, kampvogne og civile køretøjer i én blanding.

pede ind under Hitlers mange hårde love. Bl.a. truede man folk på arbejdet og bopælen. Så tallet godt 400 faldne, danske sydslesvigere i Hitlers krig 1939-45 er stort. 300 faldt ved fronterne, 81 blev savnet for stedse, og i Flensborg mistede nogle livet ved luftbombardementer, f.eks. da en dansk børnehaven blev udsløjet. Nu 40 år efter hans hjemsendelse kommer så dette menneskelige dokument fra Wingenders hånd.

Johs. Rasmussen

SKOLEELEVER HØRER GERNE OM BESÆTTELSESTIDEN

Peter Laursen: Hvidsten-Gruppen, som Barner Andersen oplevede den. 128 sider, 40 illustrationer, 98 kr. Forlaget Hellas.

Den unge journalist Peter Laursen, Gjerlev J., har her udført et samlerarbejde til belysning af emnet. Faktisk er Barner Andersen i fokus næsten hele tiden. B.A. var medhjælper hos broderen på Hvidsten Mølle, da Hvidsten-Gruppen blev dannet. Han blev et af gruppens yngste medlemmer. Gruppen blev dannet af kroejer Marius Fiil i marts 1943 efter opfordring af godsejer Flemming Juncker, Overgaard. Juncker fik under et besøg i den engelske ambassade i Stockholm at vide, at den første våbenedkastning ville finde sted på Trenderup Hele mellem Mariager og Kastbjerg. Han havde selv anbefalet dette sted som velegnet for nedkastning af våben og sprængstoffer.

Den fandt sted natten mellem den 12. og 13. marts 43, samtidig med, at 4 faldskærmsfolk blev kastet ned ved

Barner Andersen.

Støvring, syd for Aalborg. Marius Fiils gruppe trådte så i arbejde: Våben og sprængstoffer blev indsamlet og fordelt over hele landet, og bidrog afgørende til begivenhederne den 29. august 43, da samlingsregeringen gik af, men i marts 44 blev Hvidsten-Gruppen trævlet op. 8 af dens medlemmer blev henrettet af tysk Gestapo. Blandt de andre straffe var livsvarigt tugthus til Barner Andersen. Han var da 20 år gammel.

Barner sad så først i Århus arrest, derefter i Horserød-lejren og til den 15. juli i Vestre Fængsels tyske afdeling. Han er født den 10. oktober 1922. Efter befrielsen var han i nogle år buschauffør i Randers, indtil han for kort tid siden måtte opgive sit erhvervsarbejde på grund af nedbrudt helbred fra opholdet

i fængslerne. Vi kan nævne: Kiel, Lübeck og Neumünster samt Dreierbergen tugthus og 16 dage i KZ-lejren Neuen-gamme. Han kom hjem gennem Bernadotte-aktionen. Hjemturen foregik over Møgelkær-Lejren, Magnarp Folkeskole i Sverige med hjemkomst til Randers den 10. maj 1945.

I de senere år har han placeret megen tid og mange kræfter på at besøge skoler og fortælle eleverne om sine oplevelser. Det er efterhånden blevet til et sted omkring de 50. Han har haft evnen til at fremme spørgelysten, og da Peter Laursen har fulgt ham gennem flere skolebesøg, gengives en lang række af de spørgsmål, og de jævne og dog dækkende svar, som Barner har givet. Disse reportager er gode at læse, også fordi de

»- Barner Andersens beskrivelse af selve det øjeblik, da faldskærmene og containerne blev kastet ud fra den engelske flyvemaskine vil jeg aldrig glemme: »Pludselig hørte vi over os: pup, pup, pup, pup, pup, pup. Det var 10-12 faldskærme, der foldede sig ud. Men det var, som om de aldrig kom ned«, fortæller Barner Andersen. Han sagde også, at han var bange for, at tyskerne skulle opdage faldskærmene. Det forstår man godt. Tyskerne var jo i Randers kun 12 kilometer fra nedkastningspladsen. Det må have været nogle utrolig spændende minutter, når faldskærmene dalede ned!«

afspejler reaktionerne hos skoleelever i dag.

Eksempelvis kan nævnes fra et interview med skoleelever efter besøg af Barner i en skoleklasse:

»Når Barner Andersen fortæller om sit arbejde i Hvidsten-Gruppen, bliver historien levende. Det er som om, vi selv er med i handlingen. F.eks. når vi hører, hvordan Barner Andersen og hans kammerater modtog våben og sprængstoffer nedkastet med faldskærme fra engelske fly. - Jeg synes, at det er en god ide med sådan et besøg i klassen. Det var nok også en idé for andre skoler. Især hvis de kunne få fat i en god fortæller som Barner Andersen.«

Om hans hensigt med skolebesøgene siger Barner:

- Målet med min beretning er at forsøge at åbne de unges øjne for forskellen mellem demokrati og diktatur. Jeg føler pligt til at videregive erfaringerne fra krigens tyske diktatur. Når man som jeg har været »i tyskernes kløer« i 15 måneder, bør man advare imod et lignende system så kraftigt, det er muligt, fastslår Barner Andersen.

Siderne 73-86 gengiver de sidste breve fra de 8 dødsdømte, mens siderne 107-120 gengiver Barners dagbog fra tugthuset i Dreibergen. Sluttelig gengives nogle stile fra elever i 9. og 10. klasse efter Barners besøg.

Bogen vil være en særdeles velegnet julegave til såvel yngre som ældre.

F-k

Spidsartiklen er skrevet af vor fangekammerat, der nu er biskop over Fyns Stift.

Som ung stud.theol. blev han arresteret af tysk Gestapo og deporteret den 15.9.44 til Neuengamme, hvor han fik fangenummeret 50.381. Han gik så videre til Porta Westfalica. Han er formand for 50'erne fra Porta.

FOCUS PÅ NEDKASTNINGERNE VED SILKEBORG

Lars Peter Sørensen: Distrikt 14.

Om våbenmodtagergrupperne i distrikt Silkeborg og deres aktiviteter 1944-45.

102 sider, 88 kr.

Forlaget Dixit, Them.

Der er flere bemærkelsesværdige ting at fortælle om tilblivelsen af denne bog. For det første, at forfatteren kun er 31 år. Han er teknisk assistent på en stor virksomhed i Silkeborg, men alene på grund af sin alder har han ikke kunnet deltage i modstandsarbejdet, men begivenhederne under besættelsen har grebet ham, så han har kulegravet sit emne.

Det andet er, at han meget systematisk opgiver sine kilder samt oplyser,

hvilket civilnavn der står for dæknavnene.

Kilderne er for en stor del Toldstrups pladsbøger, der nu ligger i Rigsarkivet, privatejede beretninger, enkelte avisudklip samt et meget stort antal samtaler med folk, der skabte begivenhederne. Det er på dette område, han går videre end mange faghistorikere, der i for mange tilfælde undlader at samtale med øjenvidner.

Den omtalte liste over dæknavn og kaldenavn er på ikke færre end 4 trykte sider. De er meget nyttige.

I bogens indledning får vi at vide, at et af den aktive modstandsbevægelses store problemer var at skaffe våben og sprængstoffer. Så blev nogle våben stjålet fra tyskerne, andre blev smuglet ind fra Sverige, mens andre blev fremstillet i Danmark, men langt den overvejende del blev fløjet hertil af engelske og amerikanske fly, nedkastet med faldskærme på øde steder rundt omkring i landet. Alene i Jylland stod der i 44-45 omkring 2.500 mand parate til at modtage, fordelt over 289 registrerede pladser, og her blev modtaget 2/3 af de våben, der kom udefra til Danmark.

I spidsen for dette arbejde stod i Jylland Jens Toldstrup med hovedkvarter først i Århus, senere i Aalborg. Arbejdet blev gjort så dygtigt, at De allierede udnævnte ham til Europas dygtigste nedkastningschef.

Distrikt 14 brugte 7 forskellige nedkastningssteder.

Jens Toldstrup udtaler sig i sit forord meget anerkendende om Lars Peter Sørensens arbejde med bogen. Han finder, at der her er præsteret et stykke arbejde, som mangan uddannet historiker ikke kunne gøre bedre. Han kommenterer ikke, og der fortælles ikke om, hvordan det *kunne* have været gjort, og hvordan problemerne kunne have været løst, men der fortælles kort og præcist om kendsgerningerne.

Ingen af hovedpersonerne har efter befrielsen modtaget danske ordener, for Frihedsrådet havde henstillet til kongen at følge en sådan praksis, men derimod har f.eks. Toldstrup fået dekoration fra USA, England, Frankrig og Norge. Desuden flere af hans nærmeste medarbejdere. En del er underskrevet af general Eisenhower, andre af engelske og amerikanske regeringer.

Bogen har mange illustrationer. En del fotos er optaget af læge Ove Hoeg-Guldberg, Stensballe ved Horsens.

Johannes Fosmark

Kort efter befrielsen var »Bøgh« igen i Silkeborg, hvor han for første gang så hele holdet samlet i dagslys, her fotograferet foran Østre skole. Fra venstre ses »Vestergaard«, »Lund«, »Bøgh« og »Koføed«. De to førstnævnte var medhjælpere for lederne. »Bøgh« var dæknævnet for Henning Jensen.

Silkeborg under besættelsen

Jan Horskjær: *Silkeborg 1940-45 - besat og befriet, 250 ill., kr. 196 sider. Silkeborg bogtrykkeris forlag.*

Mens bogen: »Distrikt 14« samlede sig om at belyse nedkastningerne af våben over Midtjylland og Erik Kjersgaards 2-bindsværk belyste hverdagen under okkupationen i hele Danmark, samler denne statelige bog sig om at skildre de 5 uforglemmelige år på Silkeborg-egnen. Og det er blevet en fornem og ligefrem festlig bog med megen tekst og et væld af billeder. Som noget særligt angående illustrationerne bør nævnes, at en del af billederne er i farver. Dette forhold skyldes, at direktør Harald Lauritzen allerede før besættelsen havde lært sig at mestre denne teknik.

Forlaget kunne have valgt at markere sit 125-jubilæum ved at udsende en bog om trykkeriet og dets vækst, afholde reception med frokost, men man har valgt at udgive bøger af varig værdi.

Bogen om Silkeborg - besat og befriet holder sig sit emne. Den giver et væld af oplysninger om vilkårene under hverdagen med rationeringer, censur af aviser og radio samt den voksende modstand mod besættelsesmagten. Stoffet er ordnet kronologisk, og forfatteren kommenterer næsten ikke, men lader et væld af facts tale for sig selv. Udviklingen kan også karakteriseres ved ord som: Benovelse, lammelse og tiltagende, aktiv modstand.

Da Silkeborg blev sædet for den tyske overkommando i Danmark, blev Silkeborg Bad omdannet til en veritabel fæstning med en snes bunkers, et hav af pigtråd, mineluffer og flaktårne med antiluftskys. Der var nu tusinder af tyske soldater i byen, og mange skoler blev beslaglagt for at skaffe indkvartering.

Der er ret mange billeder fra befrielsen. Det var en jublende by, hvor glæden kulminerede, da engelske tanks kørte ind i den befriede by. Man fik derefter travlt med at arrestere folk, der havde svigtet, samt med at rydde op på de steder, hvor nazitropperne havde huseret. De efterlod lokalene i et utroligt griseri.

Bogen er så statelig, at den må karakteriseres som et fornemt værk. Udstyret er så fornemt, at forlaget fortjener al mulig ros.

F-k.

MINDEORD

Fhv. lodsformand Max. Mikkelsen

Max Mikkelsen, der blev 72 år, havde både skibsfører- og telegrafisteksamen, og under Anden Verdenskrig meldte han sig til Special Air Forces i England. I 1942 blev han kastet ned over Danmark som agent men senere fanget af Gestapo og sendt i KZ-lejr.

Max Mikkelsen stod fangenskabet igennem og blev efter krigen ansat ved lodseriet i Frederikshavn, hvor han nåede at fejre 25 års jubilæum, inden han for otte år siden lagde op. Han var dekoreret med Dannebrog-korset og flere engelske ordener for sin indsats under krigen.

*

Fru Karen Eigenbroth, Boulevarden 11, Aalborg, 74 år, gift med redaktør Niels Aug. Eigenbroth. Mange års aktiv roning resulterede i bestyrelsesarbejde og redigering af medlemsblad for Aalborg Dame-Roklub. Sammen med sin ægtefælle varetog hun i 30 år indtil 1980 den daglige ledelse af 4. Maj Kollegiet i Aalborg, blev plejemor for henved tusinde unge under uddannelse og varetog desuden gennem adskillige år den hotel-drift, som i sommermånederne var knyttet til kollegiet.

*

Erik Husfeldt

Professor, dr.med. Erik Husfeldt blev 82 år. Husfeldt var specialist i hjerte- og lungelidelser og pioner på det hjertekirurgiske område. Under besættelsen var han tidligt aktiv i modstandsbevægelsen og blev i 1941 tilknyttet »Ringene«. Allerede i 1942 havde han forbindelse med faldskærmsfolkene, og en række illegale transporter til Sverige skete via hans sommerhus i Snerkersten. I 1944 måtte han gå under jorden og helligede sig da fuldt ud forskellig illegal virksomhed, bl. foretog han flere illegale kurérrejser til Sverige. Fra april 1945 var han »Ringene's repræsentant i Frihedsrådet.

Efter befrielsen blev Husfeldt som en af modstandsbevægelsens repræsentanter udpeget til at deltage i konferencen i

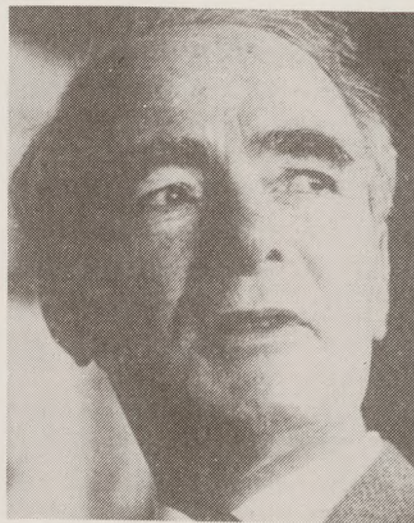
San Francisco, hvor FN blev grundlagt. Endvidere fik han straks fra Frihedsfondens oprettelse i 1945 sæde i fondens ledelse.

I årene efter krigen deltog Husfeldt i løsningen af en række internationale opgaver for verdenssundhedsorganisationen WHO, og han var leder af den danske Røde Kors-ambulance til Ungarn i 1956. I en årrække var han tillige præsident for Dansk Røde Kors.

Husfeldt var således en initiativrig personlighed og vil som sådan længe blive husket for sin fremragende indsats både fagligt og menneskeligt.

*

Trygve Bratteli

Norges tidligere statsminister Trygve Bratteli blev 74 år gammel. Han var den sidste norske socialdemokratiske topolitiker, som fik sit liv og sine politiske ideer formet af 30-ernes depression og fattigdom.

Efter at Hitler-Tyskland angreb Norge i april 1940 og storsteparten af Arbejderpartiets ledelse flygtede til udlandet, spillede Bratteli en central rolle i socialdemokraternes modstandsarbejde.

Han måtte betale for dette arbejde med tre år i tysk fangenskab, og det var nærmest et mirakel, da han blev reddet ud af en ligdynde i koncentrationslejren Neuengamme.

Senere skrev han en beretning om årene i fangenskab, som han kaldte »Fange i Nat og Tåge«. Bogen udkom i 1981 og er blevet solgt i Norge i flere eksemplarer end nogen anden norsk bog efter Den Anden Verdenskrig.

ADRESSELISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 København SV. (01) 16 60 98.

Sekr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Hans Andersen, Else Drejer, Lilian Olsen, Birgit Fischermann, Axel Lauritzen, Solveig Skjøtt, Arvid Hemmingsen og Ove Laursen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.

Kass.: Johs. Damsgaard, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.

Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40 A, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Erik Richter, Klarup Kirkevej 18, 9270 Klarup. (08) 31 82 95. Giro 6 45 87 18.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. (07) 72 02 27.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Børge Kruse, Bavnevej 8, 2650 Hvidovre. (01) 78 49 99.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Petersen, Lundebjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde. (02) 94 44 92.

Kontor: Kongevejen 252, 2. sal, 2830 Virum. (02) 85 58 98. Giro 881 17 88. Åbent tirsdag, onsdag og torsdag kl. 10-14. Sociale sager kun tirsdag og torsdag.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnatoke Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Fredericia afd. Fmd.: Jens Jac. Jensen, Fårbækvejen 2, 7000 Fredericia. (05) 95 79 88. Kontor: Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent onsdag kl. 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. (05) 52 82 43.

Odense afd.: Kontor: Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ, tlf. (09) 15 45 87. Åbent hver onsdag kl. 10-12.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Socialsekretær: Kristian Hansen, Grønnevangelen 17, 5210 Odense NV, tlf. (09) 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artéll, Brændeskovvænget 7 B, postbox 251, 5700 Svendborg.

Aksel Jørgensen, Varnæsvej 33, 5700 Svendborg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82. Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Louis Hammerichs Vej 11,2, 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Gartner Christen Karstensen, Stadionvej 20, Øsby, 6100 Haderslev. (04) 58 41 65.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

Randers afd.: Fmd.: Erik Andersen, Fjordbakken 32, Møllerup, 8900 Randers. (06) 44 13 19.

Kass.: Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900 Randers. (06) 42 58 60.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. (01) 50 48 61 og (01) 50 09 70.

Kass.: Erik Gajhede, Vejlands Alle 95, 2300 København S, tlf. (01) 58 16 55. Giro 1 70 30 72.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Hougårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. (06) 26 15 19.

Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebeltoft. (06) 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN:

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. (02) 48 56 74.

Kass.: Henning Skøtt Sørensen, Kastrupvej 78, 1.tv., 2300 Kbh. S., tlf. (01) 58 31 02.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 Kbh. SV. (01) 16 60 98.

Kass.: Gunnar Transel, Vestergade 29, 7100 Vejle.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Jørgen Lind, Stavnholtvej 38, 3520 Farum. (02) 95 11 15.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Herman Erbstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. (01) 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt by. Henvendelse til: Alfred Bertelsen, Louis Hammerichsvej 11, 2., 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladet side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henvendelse: Alex Binnebal, (07) 98 11 95 eller Otto Laugesen, (07) 74 16 64.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse (02) 48 56 74.